

Eindrapport Opgraving Gent Biezekapelstraat Poortgebouw

Titel

Eindrapport opgraving Gent Biezekapelstraat - Poortgebouw

Auteur(s)

Ben Terryn, Robrecht Vanoverbeke, Ben Van Genechten en Jasper Billemont.

Erkende archeoloog

BAAC Vlaanderen bvba - OE/ERK/Archeoloog/2015/00020

BAAC-Projectnummer

2021-0059

Plaats en datum

Gent, 1 december 2023

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 2423

ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

Erfgoeddepot Stad Gent, De Zwarte Doos

Inhoud

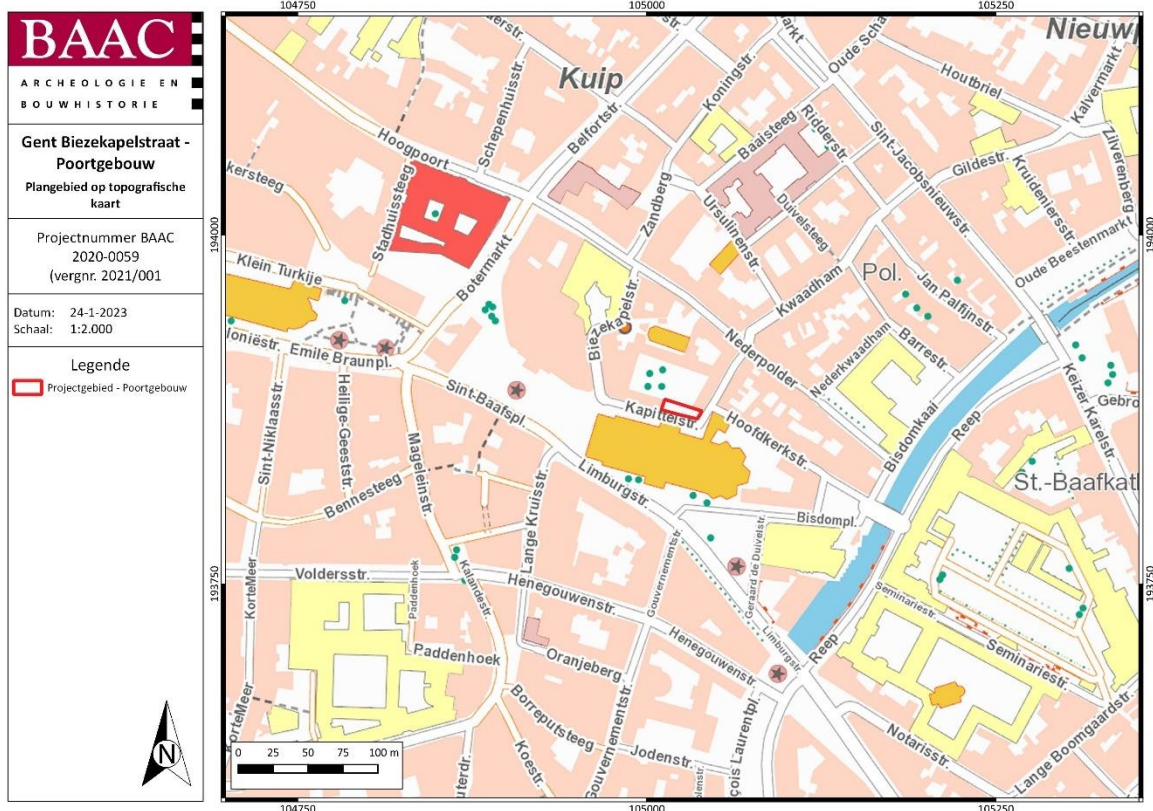
1	Beschrijvend gedeelte.....	1
1.1	Administratieve gegevens.....	1
1.2	Onderzoeksopdracht.....	3
1.3	Werkwijze en strategie.....	4
2	Bureaustudie.....	8
2.1	Landschappelijke situering.....	8
2.2	Historisch & archeologisch kader.....	9
3	Sporen en structuren.....	19
3.1	Stratigrafie van de site.....	19
3.2	Weergave onderzoek: kaarten.....	21
3.3	Interpretatie sporen en structuren.....	24
3.3.1	Fase C – Bouwfase uit 1872.....	25
3.3.2	Fase B – Pand voorafgaand aan 1782 (2 ^{de} helft 17 ^{de} eeuw?).....	27
3.3.3	Fase A – Late 15 ^{de} - begin 16 ^{de} eeuw.....	33
3.3.4	Middeleeuwse bewoningsfase.....	37
4	Vondsten.....	40
4.1	Inleiding.....	40
4.2	Aardewerk.....	41
4.3	Metaal.....	44
4.4	Dierlijk bot.....	44
4.5	Natuursteen en bouwkeramiek.....	44
4.6	Bewaring en deponering.....	45
5	Stalen.....	46
6	Synthese onderzoeksresultaten.....	47
6.1	Datering en interpretatie van de archeologische site.....	47
6.2	Onderzoeksvragen: antwoorden.....	48
7	Samenvatting.....	50
8	<i>Addendum: Binnenplein – herinrichting en nutsleidingen</i>	51
8.1	Context en onderzoeksopdracht.....	51
8.2	Werkwijze en strategie.....	51
8.3	Sporen en structuren.....	54
8.4	Vondsten.....	61
8.5	Synthese onderzoeksresultaten.....	61
8.5.1	Datering en interpretatie van de archeologische site.....	61
8.5.2	Onderzoeksvragen.....	62
8.5.3	Samenvatting.....	63
9	Lijsten.....	64
9.1	Figurenlijst.....	64

9.2	Plannenlijst.....	65
9.3	Tabellenlijst	65
10	Bibliografie	66
11	Bijlagen	68
11.1	Allesporenkaart.....	68
11.2	Faseringskaart.....	68
11.3	Sporenlijst	68
11.4	Vondstenlijst.....	68
11.5	Fotolijst	68
11.6	Bijzondere Voorwaarden	68
11.7	Plan van Aanpak.....	68

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Gent, Biezekapelstraat Poortgebouw		
Ligging	Oost-Vlaanderen, Gent, Biezekapelstraat		
Kadaster	Gent, Afdeling 3, Sectie C; perceel 530H		
Coördinaten	Noordwest:	x: 105010,39	y: 193882,38
	Noordoost:	x: 105039,52	y: 193882,38
	Zuidwest:	x: 105010,39	y: 193868,30
	Zuidoost:	x: 105039,52	y: 193868,30
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2021-0059		
Opgraving	Opgravingsvergunning:	2021/001	
	Vergunninghouder:	Robrecht Vanoverbeke (Erkenningsnummer: 2015/00022)	
	Betrokken actoren	Robrecht Vanoverbeke (archeoloog)	
		Ben Terry (archeoloog)	
		Carola Stern (archeoloog)	
	Grootte onderzochte oppervlakte:	190m ²	
	Betrokken derden	Geert Vermeiren (Dienst Stadsarcheologie Gent)	
	Uitvoertermijn	Gefaseerd tussen: 20/04/2021 – 07/05/2021	

¹ AGIV 2022b² AGIV 2023b

1.2 Onderzoeksopdracht

In het kader van de grootschalige renovatie van het Bisschoppelijk Seminarie, het *Sint-Baafshuis*, aan de Biezekapelstraat te Gent (Oost-Vlaanderen) werden door BAAC Vlaanderen bvba twee archeologische opgravingen uitgevoerd. Een eerste situeerde zich in de zuidwestelijk hoek van het voormalig seminarie (aan de Kapittelstraat) waarnaar binnen het algemene bouwproject als 'Poortgebouw' wordt verwezen. De resultaten van dit onderzoek zijn neergeschreven in dit Eindrapport. Een tweede archeologische opgraving situeerde zich in de noordwestelijke hoek van het voormalige seminarie, t.h.v. het toekomstige 'Scharniergebouw'. Beide onderzoeken werden door het Agentschap Onroerend Erfgoed opgelegd en voor beide locaties werden Bijzondere Voorwaarden opgesteld (zie bijlage 10.6), die als voorwaarde in de omgevingsvergunning waren opgenomen.

Dit voorliggend Eindrapport behandelt het onderzoek thv. het Poortgebouw. De opdrachtgever, firma Denys nv, ontwikkelde er het terrein waarbij een aanzienlijk stuk van het bodemarchief verloren dreigde te gaan. Het te onderzoeken terrein was ca. 190m² groot en kwam overeen met de footprint van het nieuwe gebouw.

Deze nieuwbouw situeert zich in het zuidoosten van het bisschoppelijke seminarie aan de Kapittelstraat, recht tegenover de Sint-Baafs kathedraal. Op basis van historisch en archeologisch onderzoek wordt aangenomen dat het noord-zuid lopende deel van de Kapittelstraat teruggaat tot de volle middeleeuwen (9de-10de eeuw). Het deel van de straat tussen de huidige kathedraal en het seminarie was in oorsprong niet aanwezig, maar werd ingenomen door een gebouw uit Doornikse kalksteen en de begraafplaats van de Sint-Janskerk, de kleinere voorloper van de Sint-Baafs kathedraal die in oorsprong teruggaat tot de 12de eeuw. Bij recentelijk uitgevoerd archeologisch onderzoek in dit deel van de Kapittelstraat kwamen tijdens rioleringswerken namelijk funderingsresten van een gebouw in Doornikse kalksteen alsook een inhumatie, gedateerd tussen 997 en 1158, aan het licht. Het gebouw in Doornikse kalksteen wordt op basis van de huidige gegevens geïdentificeerd als het MassemijNSTEEN en werd ten laatste in de loop van de 16de eeuw afgebroken omwille van de steeds verdere uitbreiding van de gotische kathedraal.³ Na de afbraak van het gebouw kreeg de Kapittelstraat zijn huidige loop en worden er ter plaatse van het plangebied nieuwe gebouwen opgericht. Deze panden komen in de loop van de 18de eeuw in bezit van het seminarie. In 1872 wordt ter plaatse het huidige bouwvolume opgetrokken, dat deel uitmaakt van het bisschoppelijke seminarie. De archeologische verwachtingen voor deze zone zijn dan ook bijzonder hoog.⁴

In de Bijzondere Voorwaarden werden onderstaande onderzoeksvragen opgesteld die bij het onderzoek moeten beantwoord worden:

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de relatie tussen de historisch gedocumenteerde panden en het aanwezig archeologisch erfgoed?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden (na de bouw van de kelders en ervoor)? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten (ook bouw materiaal) over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de gebruikers/bewoners?

³ VERMEIREN et al. 2015.

⁴ Bijzondere Voorwaarden

- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Gent?

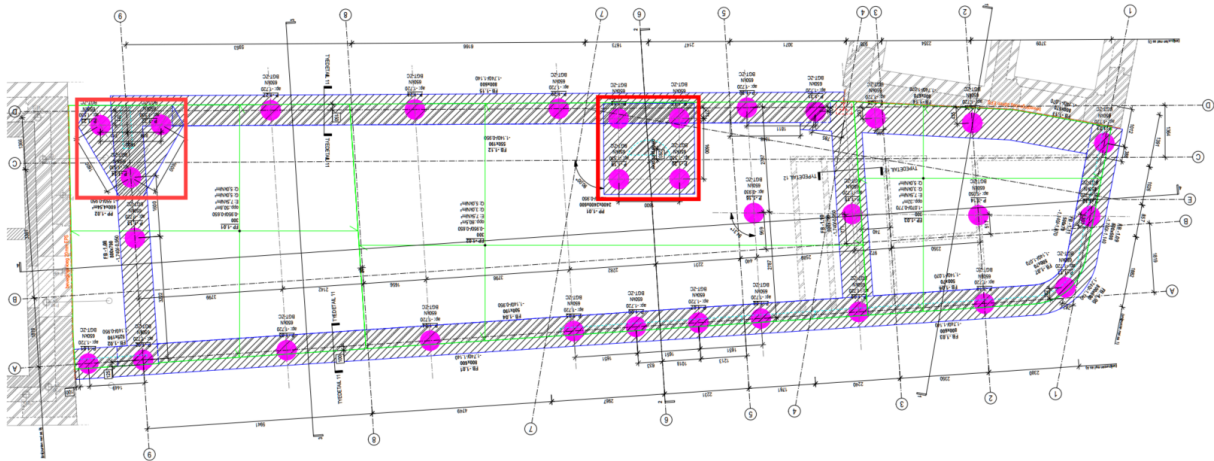
1.3 Werkwijze en strategie

Het onderzoek werd uitgevoerd in de periode van 20 april 2021 en 07 mei 2021. De uitvoering verliep in twee fasen, aangezien het niet mogelijk was om de volledige zone in één fase uit te graven, omdat de toegang tot de werf zich in het uiterste westen van de onderzoekszone bevond. Het westelijke deel werd pas in een tweede fase onderzocht zodat de toegang tot de werf behouden kon blijven.

Er werden slechts één werkput aangelegd met een totale oppervlakte van 190m². De opgravingsvlakken werden aangelegd met behulp van rupskranen van verschillende tonnage met een gladde graafbak. Van alle opgravingsvlakken werden overzichtsfoto's gemaakt. De werkputten en sporen werden ingetekend door middel van een GPS van het type Geomax Zenith 25 PRO en een Robotic Total Station van Geomax. Verder werden de sporen en structuren gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen en foto's. Opgravingsvlakken werden gedetecteerd met een metaaldetector. Sporen-, foto- en vondstenlijsten werden digitaal geregistreerd in het veld. Gebruik makend van een GIS omgeving werden de verzamelde data verwerkt tot een gedetailleerd en overzichtelijk grondplan.

Het veldwerk stond steeds onder toezicht van Ben Terryn en/of Robrecht Vanoverbeke, beide archeologen binnen BAAC bvba. Vooraf aan de uitvoer van het onderzoek werd een Plan van Aanpak opgesteld door BAAC waarin een fasering voor het onderzoek werd voorgesteld (zie bijlage 10.7). Deze fasering werd opgesteld op basis van het definitieve bouwplan voor het nieuwe gebouw. Dit bouwplan week af van datgene dat de basis had gevormd bij het opstellen van de Bijzondere Voorwaarden, met name dat de geplande onderkeldering van de nieuwbouw volledig werd geschrapt in het definitieve ontwerp. In die zin week ook de fasering af van hetgeen was opgenomen in de Bijzondere Voorwaarden. Het Plan van Aanpak en de daarin opgenomen fasering kon tijdens de uitvoering van het onderzoek strak worden gevolgd:

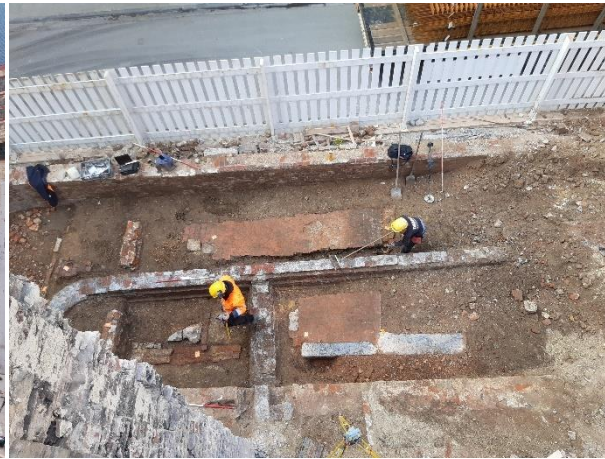
- Sloop van de nodige bebouwing tot op maaiveld. Vloerniveaus en verhardingen werden pas onder begeleiding van BAAC verwijderd.
- Na de sloop diende het volledige oppervlak van de onderzoekszone (ca. 190m²) vlakdekkend te worden opgegraven tot een diepte van ca. 11m30 TAW. Dit was de diepte van de vloerplaat (onderkant op 11m64 TAW) plus een extra buffer van 35cm. Tijdens deze fase werd 1 archeologisch vlak gedocumenteerd. Niet de gehele oppervlakte kon zoals hierboven in één beweging worden opgegraven. De uiterst westelijke zone werd pas in een tweede fase ontgraven zodat de toegang tot de werf gewaarborgd bleef.
- Binnen de onderzoekszone werden twee locaties met de palenclusters (rode kaders in Figuur 1, ca. 2,5m op 2,5m) tot op archeologisch relevante diepte onderzocht.

Figuur 1: Funderingsplan van het Poortgebouw met aanduiding van de palenclusters (rood). De palen zelf zijn aangeduid in het paars en de funderingsbalken zijn de gearceerde delen. Noorden is naar boven (plan opdrachtgever).

Fase 1: begeleiden van het verwijderen van de vloerplaat

Fase 2: aanleg vlak 1 in de onderzoekszone (oostelijke deel).

Fase 2: aanleg vlak 1 in de onderzoekszone (oostelijke deel).

Fase 2: aanleg vlak 1 in de onderzoekszone (westelijke deel).

Fase 3: uitgraven putten ter hoogte van palenclusters.

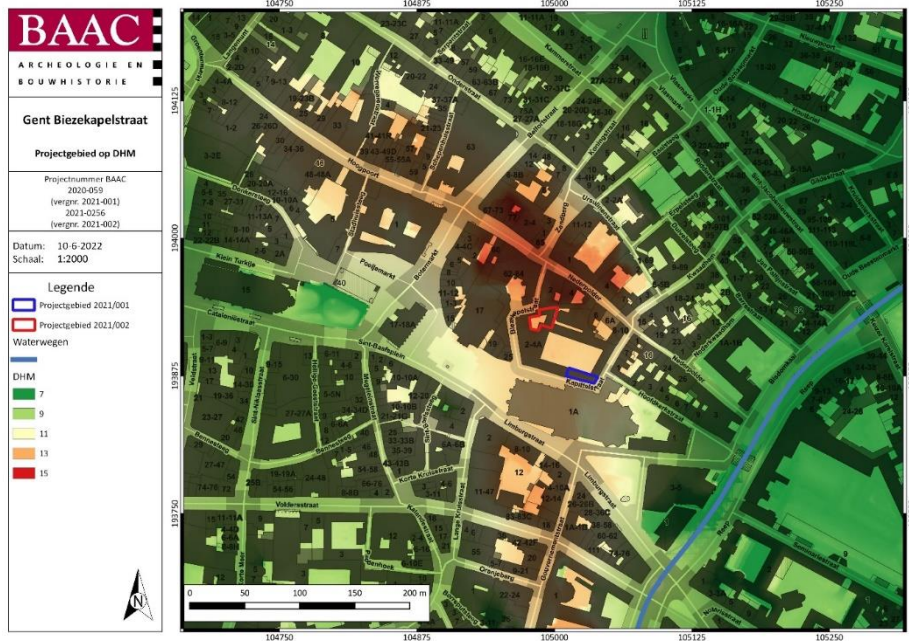
Fase 4: Registreren van onderkanten van muurresten in de onderzoekszone tijdens de uitbraak ervan ter hoogte van de funderingsbalken van het nieuwe bouwvolume.

Figuur 2: Sfeerbeelden tijdens de verschillende veldwerkfasen.

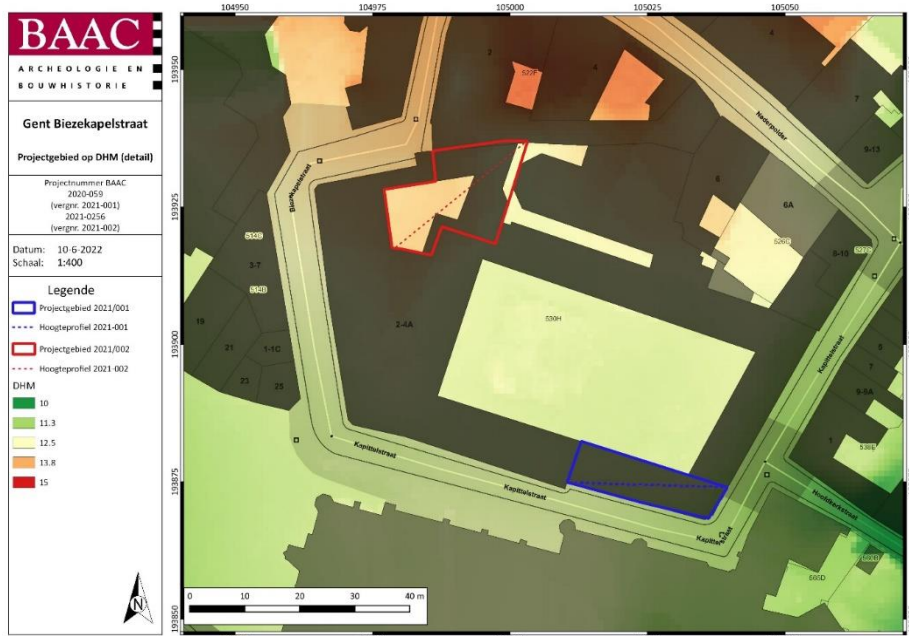
2 Bureaustudie⁵

2.1 Landschappelijke situering

Landschappelijk situeert het plangebied zich op een zandige opduiking tussen de Schelde en de Leie, de Zandberg genaamd. Het terrein kent een hoogteverloop tussen 11.3 en 13.2 m +TAW. De eigenlijke heuveltop situeert zich ten noorden van het plangebied en ligt op ca. 14 m +TAW.

Plan 3: : Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)⁶ met waterwegen (digitaal; 1:1; 09.06.2022)

Plan 4:Detail van het plangebied Poortgebouw (blauw) op het DHM⁷ (digitaal; 1:1; 10.06.2022)

⁵ De bureaustudie werd opgemaakt voor de twee onderzoekslocaties binnen het voormalige seminarie: Poortgebouw en Scharniergebouw. Op de weergegeven plannen staan beide locaties op aangeduid. In het onderschrift wordt enkel de locatie van het Poortgebouw benoemd.

⁶ AGIV 2023a

⁷ AGIV 2023a

2.2 Historisch & archeologisch kader

Het toponiem Zandberg

Het onderzoeksgebied situeert zich op de Zandberg in het hart van de historische stadskern van Gent. Laatstgenoemde heuvel dankt zijn naam – net zoals andere ‘zand’-namen – aan zijn samenstelling en ontginning. Het mag dan ook niet verbazen dat heel wat kuilen die bij opgravingen werden blootgelegd, als zandwinningskuilen geïnterpreteerd werden. De aanwezigheid van dergelijke trapsgewijze kuilen werd zowel op de flank als op de top van de heuvel vastgesteld. Het gros dateert uit de middeleeuwen en van vóór of tijdens het versteningsproces van het stadscentrum in de 13de eeuw.⁸

De oudste menselijke sporen

Het onderzoeksgebied situeert zich in het hart van de historische stadskern van Gent. Haar gunstig landschappelijke ligging op de Zandberg tussen de Leie en de Schelde, zorgde reeds in een ver verleden voor een grote aantrekkingskracht op de mens. In de onmiddellijke buurt van het plangebied werden reeds zowel prehistorische als Romeinse vondsten aangetroffen. Ten gevolge van de sterke verstedelijking die de stad vanaf de volle middeleeuwen gekend heeft, betreft het voornamelijk losse vondsten. Toch getuigen ze van een menselijke aanwezigheid rondom het plangebied in deze periodes.⁹

Middeleeuwse stadsontwikkeling

Vondsten uit de Merovingische periode worden eveneens sporadisch op de Zandberg aangetroffen. Ze lijken zich vooral te concentreren op de zuidelijke uitloper en de top van de heuvelrug.¹⁰ Vermoedelijk situeerde zich in deze periode een eenvoudige, agrarische nederzetting op de top van de Zandberg.

Ten zuiden en ten oosten van de Zandberg komen minstens vanaf de 7de eeuw twee andere nederzettingskernen/abdijen voor; *Blandinium* (de latere Sint-Pietersabdij) op de Blandijnberg en *Ganda* (de latere Sint-Baafsabdij) op het westelijke uiteinde van een dekzandrug, aan de samenvloeiing van de Leie en Schelde. Verschillende historische bronnen uit het begin van de 9de eeuw omschrijven *Ganda* als een *portus*, een pre-stedelijke handelsnederzetting met aanlegplaats aan een rivier.¹¹

Laatstgenoemde nederzetting en abdij worden voor het eerst geplunderd in 851. Bijna drie decennia later, in 879, sloegen Vikingen er hun winterkamp op.¹² Mogelijk vormde deze vijandelijke aanwezigheid één van de aanleidingen tot het ontstaan van een nieuwe *portus* tussen de Zandberg en de linkeroever van de Schelde, waarmee de nederzetting op de Zandberg in de late 9de eeuw versmelt; de *portus Gandavum*. Het geheel omsloot ca. 7 ha en werd – allicht naar aanleiding van de herhaaldelijke invallen van Vikingen – versterkt. De versterking van deze nederzetting bestond uit een droge gracht en D-vormige omwalling die in het oosten op de Schelde aansloten. Op basis van relicten in de perceelsstructuren werd het tracé van deze omwalling door historici A. Koch en A. Verhulst gereconstrueerd (Plan 5).¹³

In 1987 werd deze versterking voor een eerste maal archeologisch geconstateerd; ter hoogte van de Borreputsteeg werd een 75 m lang fragment van de droge gracht blootgelegd. De gracht zelf was

⁸ LALEMAN & VERMEIREN 2010, 7.

⁹ LALEMAN & VERMEIREN 2010, 9-10; VERMEIREN et al. 2017, 8.

¹⁰ VERMEIREN et al. 2017, 9-10.

¹¹ VERMEIREN et al. 2017, 12-13.

¹² VERMEIREN et al. 2017, 11.

¹³ RAVESCHOT 1990, 14-15.

minstens 14 m breed en 3 m diep. Op basis van het aanwezige vondstmateriaal wordt de aanleg van de versterking op het einde van de 9de of het begin van de 10de eeuw gesitueerd. Het archeologisch onderzoek toont verder aan dat de gracht zijn defensieve functie verloor in de tweede helft van de 10de eeuw. Hierna werd de gracht geleidelijk aan gedempt, een proces dat minstens doorliep tot in de 11de eeuw.¹⁴

Doorheen de nederzetting liepen twee hoofdassen (Plan 5). De huidige Gouvernementstraat of vroegere Hogescheldestraat vormde samen met het oudste deel van de Kapittelstraat de noord-zuid as, terwijl de huidige Limburgstraat de oost-west as vormde.¹⁵ Deze wegen waren wellicht reeds belangrijk voor de aanleg van de versterking. Op hun kruispunt werd in de loop van de 10de eeuw de Sint-Janskerk – de latere Sint-Baafskathedraal – opgericht. Mogelijk gaat deze kerk terug op een 9de-eeuwse voorloper.¹⁶

Zoals aangehaald, bevond zich op de top van de Zandberg – buiten het vermoedelijke tracé van deze nederzetting – vroegmiddeleeuwse bewoning. Het blijft dan ook onduidelijk of het versterkte areaal in de late 9de eeuw deel uitmaakte van een ruimere nederzetting - waarbij de bevolking zich in geval van nood kon terugtrekken binnen de versterking - of dat men een deel van een oudere nederzetting heeft opgegeven.¹⁷

De omwalling werd in de loop van de 10de eeuw - wellicht door een exponentiële bevolkingsgroei - te klein. Vermoedelijk reikte ze in het laatste kwart van laatstgenoemde eeuw reeds tot aan de Leie, waar op een eiland tussen twee armen van laatstgenoemde rivier – ter hoogte van het latere Gravensteen – rond het midden van de 10de eeuw door Arnulf I van Vlaanderen (ca. 889 – 965) een versterking werd opgericht.¹⁸

In de loop van de 11de eeuw werd de volledige zone tussen de Leie en Schelde gestaag volgebouwd. Uit deze periode werd onder de zuidelijke vleugel van het bisschoppelijk seminarie de vermoedelijke restanten van een zaalgebouw blootgelegd.¹⁹ Dergelijke gebouwen vormen tijdens de Karolingische en Ottoonse periode een administratieve, juridische en residentiële rol. Opvallend is dat ze steeds in associatie met een bidplaats – in dit geval dan de Sint-Janskerk – voorkomen.²⁰

Aan het begin van de 12de eeuw bedroeg de nederzettingkern ca. 80 ha. Deze werd verdedigd door een watgordel. Het betreft de natuurlijke loop van de Schelde (Reep) in het oosten en de Leie in het westen. In het westen en zuiden bevonden zich respectievelijk de Houtlei en Ketelgracht. In de loop van deze eeuw werden de kwetsbaarste zones versterkt met stenen fortificaties.²¹

Gedurende de 13de eeuw breidde de stad enorm uit, wat leidde tot de oprichting van een nieuwe omwalling. De oppervlakte van dit versterkte gebied bedroeg 644 ha. In deze periode was Gent met ca. 60.000 inwoners, na Parijs (ca. 100.000 inwoners) de grootste stad benoorden de Alpen.

¹⁴ RAVESCHOT 1990, 12-20; VERHULST 1993, 17.

¹⁵ VERMEIREN et al. 2015, 33-34.

¹⁶ VERHULST 1992, 29-30.

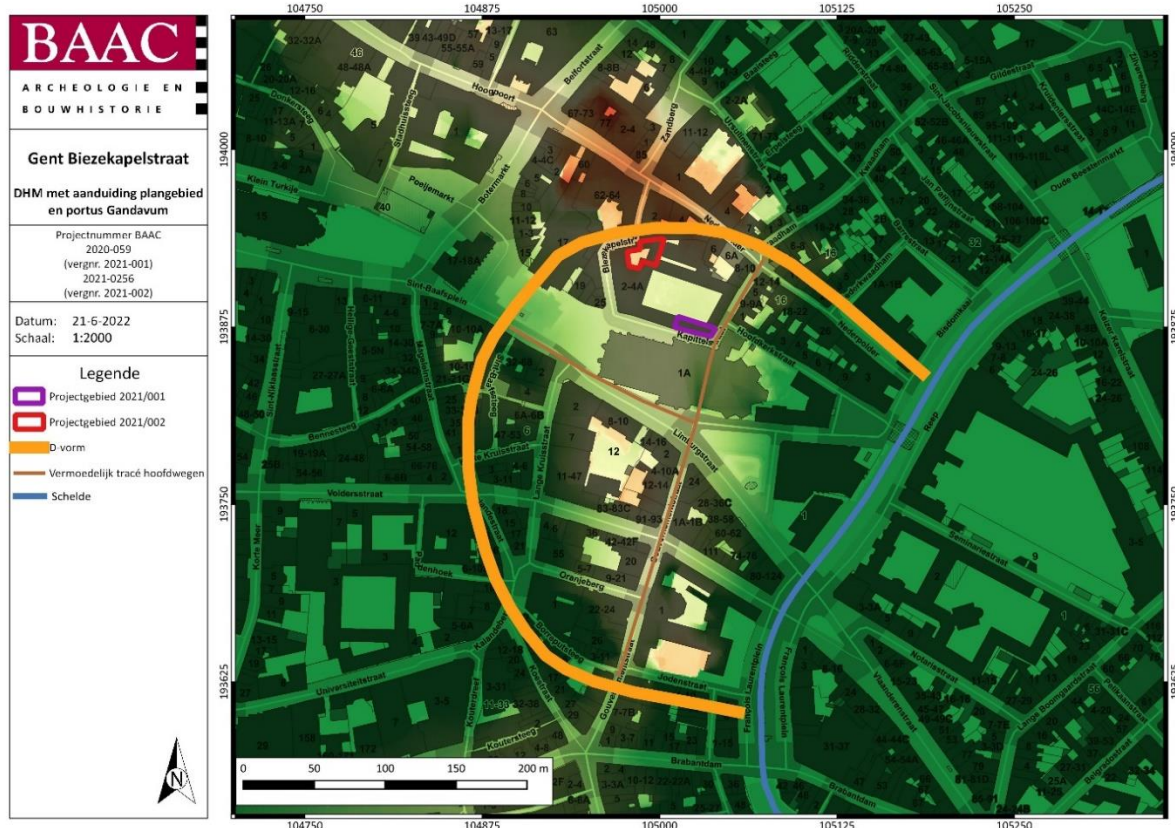
¹⁷ VERMEIREN et al. 2017, 11.

¹⁸ TYS 2017, 36.

¹⁹ BONCQUET 2014

²⁰ CALLEBAUT 1994, 109.

²¹ CAPITEYN et al. 2007, 5.

Plan 5: DHM²² met aanduiding plangebied Poortgebouw (paars) en omwalling/hoofdwegen²³ portus Gandavum (digitaal; 1:1; 21.06.2022)

Oprichting en ontwikkeling van het bisschoppelijk seminarie

Het plangebied situeert zich ter hoogte van de gebouwen van het bisschoppelijk seminarie. Dit seminarie werd in 1623 op verzoek van bisschop Antonius Triest (r. 1620-1657) opgericht als vervanging voor het Geraard de Duivelsteen, dat vanaf 1569 als seminarie in gebruik was geweest.²⁴

Voor de bouw werd gebruik gemaakt van het *engienhuys*, het voormalige stedelijke kruitarsenaal dat in 1540, na onderwerping en de ontmanteling van het opstandige Gent, door Karel V geschonken werd aan het Sint-Baafskapittel.²⁵ Omdat dit gebouw alleen niet volstond, werd ook het aanpalend gebouw in de huidige Biezekapelstraat aangekocht.²⁶

De bouwplannen van het seminarie werden door architect Pieter Huyssens ontworpen. Allicht werd hierbij rekening gehouden met het gabarit van het voormalige *engienhuys*. Langsheen de huidige Biezekapelstraat werd een deel van de bebouwing gesloopt en door nieuwe bouwblokken vervangen. Het seminariegebouw was bestemd voor de president en leerkrachten. De seminaristen en de leslokalen werden ondergebracht in de aanpalende bebouwing.²⁷

Het seminarie kende zijn hoogtepunt in de 18de eeuw, wat onder bisschop Maximiliaan Antoon van der Noot (r. 1743-1770) resulteerde in een sterke uitbreiding van het gebouwenbestand. Deze werden vanaf 1750 naar plannen van bouwmeester 't Kindt opgetrokken. De bestaande gebouwen en huizen

²² AGIV 2023a

²³ CAPITEYN et al. 2007, 14.

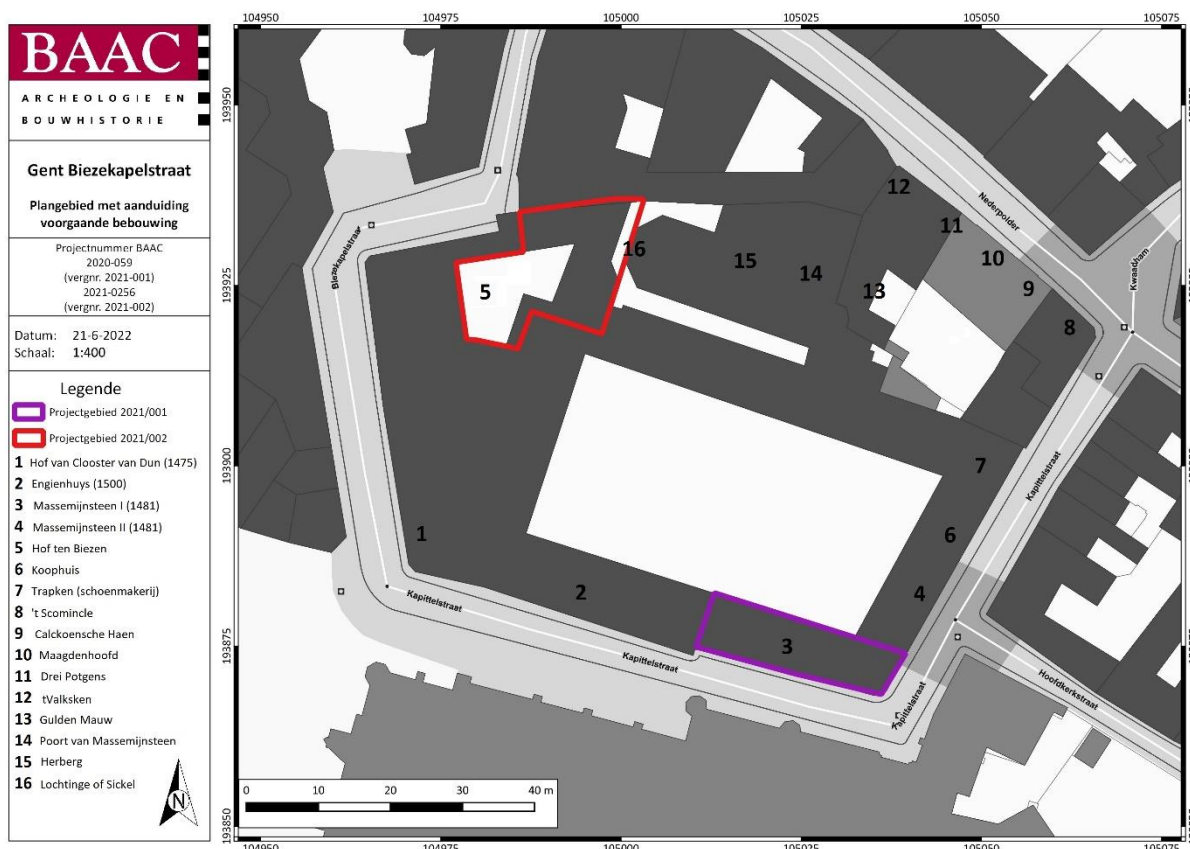
²⁴ ROEGIERS 1997, 31-35

²⁵ D'HOKER 2012, 36-39

²⁶ ROEGIERS 1997, 110-120

²⁷ D'HOKER 2012, 38

maakten in deze periode plaats voor drie monumentale Rococo vleugels. In 1760 werd het aanpalende *Hof van Biezen* aangekocht. Dertien jaar later in 1773, werd laatstgenoemd pand gerenoveerd en geïntegreerd in het seminarie.²⁸

Plan 6: Plangebied Poortgebouw (paars) met aanduiding voorgaande bebouwing²⁹ op GRB-kadasterkaart³⁰ (digitaal; 1:250; 21.06.2022)

Tijdens de aanhechting bij Frankrijk werd bij de wet van 2 november 1789 beslag gelegd op alle kerkelijke goederen. Het bisschoppelijk seminarie werd in deze periode ontruimd en openbaar verkocht. Onder bisschop Etienne Falot de Beaumont (r. 1802-1807) werden de gebouwen opnieuw aangekocht en opgeknapt. In 1804 heropende het seminarie.³¹

Rond het midden van de 19de eeuw werd achter de noordvleugel een nieuwe kapel gebouwd door architect Jacques Van Hoecke. In 1872 wordt het huidige hoekgebouw in de Kapittelstraat – ter hoogte van het plangebied - opgetrokken (Plan 7).³²

Aan het begin van de 20ste eeuw werd door bisschop Antoon Stilleman (r. 1890-1916) beslist om elders in Gent een nieuw seminarie te bouwen. De gebouwen van het voormalige seminarie werden in erfpacht gegeven aan de Zusters van Liefde, die er de eerste Vlaamse meisjesschool in onderbrachten. Hiervoor werd het gebouw in 1931 uitgebreid met een modernistisch hoekgebouw. Tot 2002 bleven de gebouwen als school in gebruik.³³

²⁸ D'HOKER 2012, 20; ARCHIPL ARCHITECTEN cvba 2015, 2.

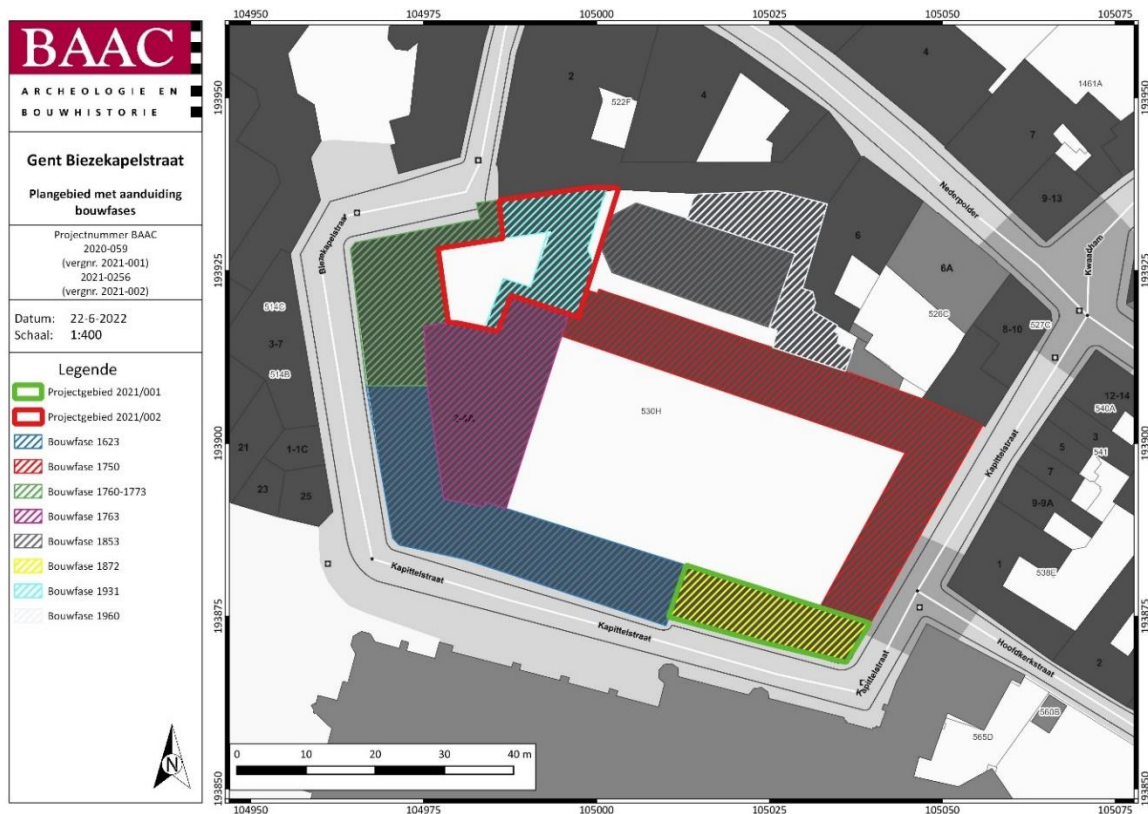
²⁹ D'HOKER 2012

³⁰ AGIV 2022a

³¹ ARCHIPL ARCHITECTEN cvba 2015, 2

³² ARCHIPL ARCHITECTEN cvba 2015, 2.

³³ ARCHIPL ARCHITECTEN cvba 2015, 2.

Plan 7: Plangebied Poortgebouw (groen) met aanduiding verschillende bouwfasen³⁴ bisschoppelijk seminarie op GRB-kadasterkaart³⁵ (digitaal; 1:250; 21.06.2022)

Figuur 3: Anonieme kaart zonder datum gebaseerd op 'Panoramisch gezicht op Gent' (1534) met aanduiding van het plangebied thv het Poortgebouw (groen)³⁶

³⁴ D'HOKER 2012

³⁵ AGIV 2022a

³⁶ D'HOKER 2012, fig. 7.

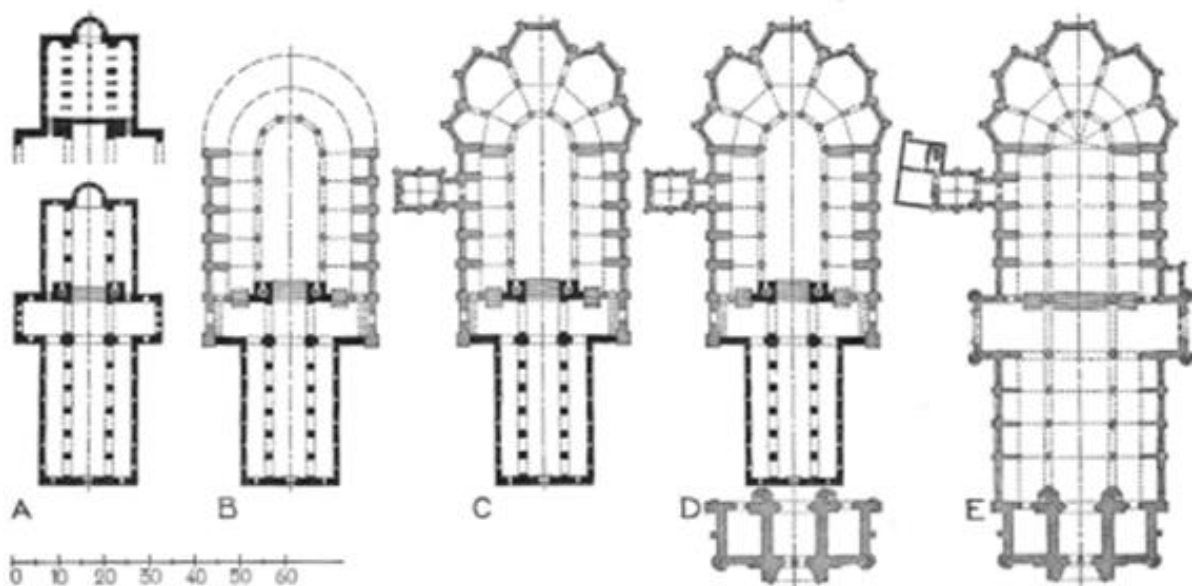
Van Sint-Janskerk tot Sint-Baafskathedraal

Zoals reeds vermeld, werd in 942 op het kruispunt van de twee belangrijkste wegen binnen de *portus Gandavum* een kerk aan Sint-Jan de doper gewijd. Volgens A. Verhulst gaat deze kerk mogelijk terug op een 9de-eeuwse voorloper, die dateert van voor de vernietiging van de Sint-Baafsabdij.³⁷ Het tot nog toe enige archeologische spoor dat indirect aan deze kerk kan worden gekoppeld, is een grafcontext uit de Kapittelstraat. Aan de hand van koolstofdatering kon dit graf met 95,4% waarschijnlijkheid tussen 997 en 1158.³⁸

Na de Gentse opstand van 1539 werd het gros van de Sint-Baafsabdij gesloopt en omgebouwd tot kazerne. De abt en monniken werden gesecculariseerd en kregen de titel van kanunnik. Hun kapittel werd overgebracht naar de Sint-Janskerk, die vanaf dat moment Sint-Baafskerk werd genoemd. Met de vestiging van het bisdom Gent in 1559-1561, werd ze Sint-Baafskathedraal.³⁹

Aan de hand van de bouwhistorische studies van F. De Smidt, kan de complexe bouwgeschiedenis van het kerkgebouw gereconstrueerd worden.⁴⁰ Tussen het midden van de 12de en de late 16de eeuw kunnen vijf grote bouwfasen onderscheiden worden.

- A: De bouw van de romaanse kerk en crypte (ca. 1150)
- B: Vervanging van het romaanse door het hooggotische koor (ca. 1275-1350)
- C: Toevoeging van kooromgang, kranskapellen en sacristie aan de kerk (ca. 1375-1450)
- D: Bouw westtoren in Brabantse gotiek (1462-1534)
- E: Bouw laatgotische benedenkerk en transept (1533-1559) en kapittelhuis (1570-1572)

Figuur 4: Evolutie van het kerkgebouw tussen het midden van de 12de en de late 16de eeuw⁴¹

³⁷ VERHULST 1992, 29-30.

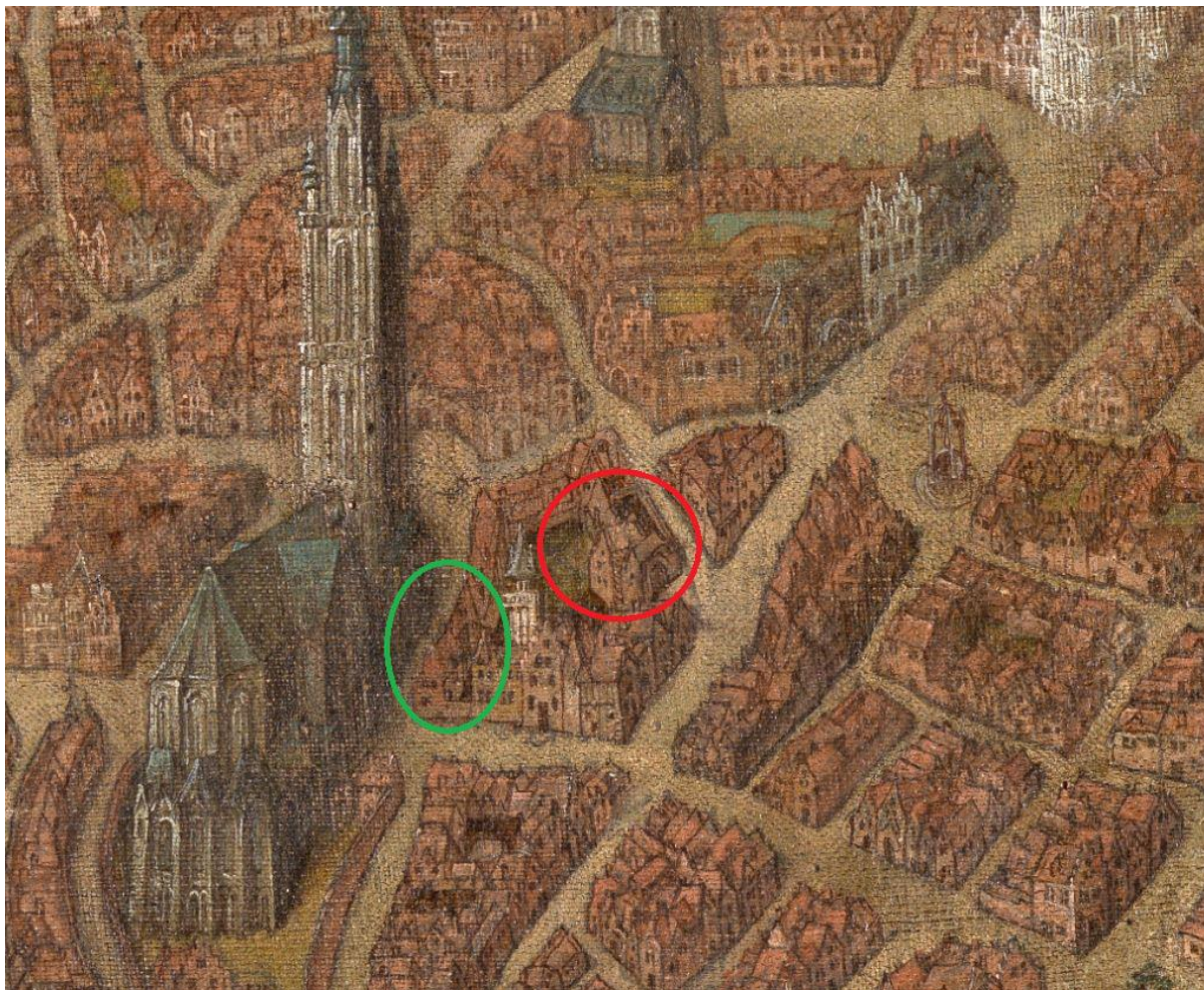
³⁸ KIK: RICH-21495.1.1 (977±30BP), kalibratie met IntCal20; VERMEIREN et al. 2015, 32

³⁹ KERKNET 2022

⁴⁰ DE SMIDT 1962

⁴¹ DE SMIDT 1962

Rondom de Sint-Janskerk en haar opvolgers, bevond zich een kerkhof. Dit kerkhof wordt onder meer op het 'Panoramisch gezicht op Gent' uit 1534 weergegeven. Het kerkhof was tot het einde van de 18de eeuw in gebruik.

Figuur 5: 'Panoramisch gezicht op Gent' uit 1534 met weergave van het kerkhof rondom de Sint-Janskerk. Plangebied Poortgebouw (groen) is aangegeven.⁴²

Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting maken over het archeologisch potentieel van het plangebied. Aangezien het plangebied zich binnen het historische centrum van Gent bevindt, zijn in de onmiddellijke omgeving van het terrein tal van archeologische waarden gekend. Om deze reden wordt een selectie gemaakt; enkel de oudste en voor het plangebied relevante waarden worden hieronder kort besproken. Binnen het plangebied zelf zijn geen archeologische waarden gekend (Plan 8).⁴³

⁴² STAM Gent 2022.

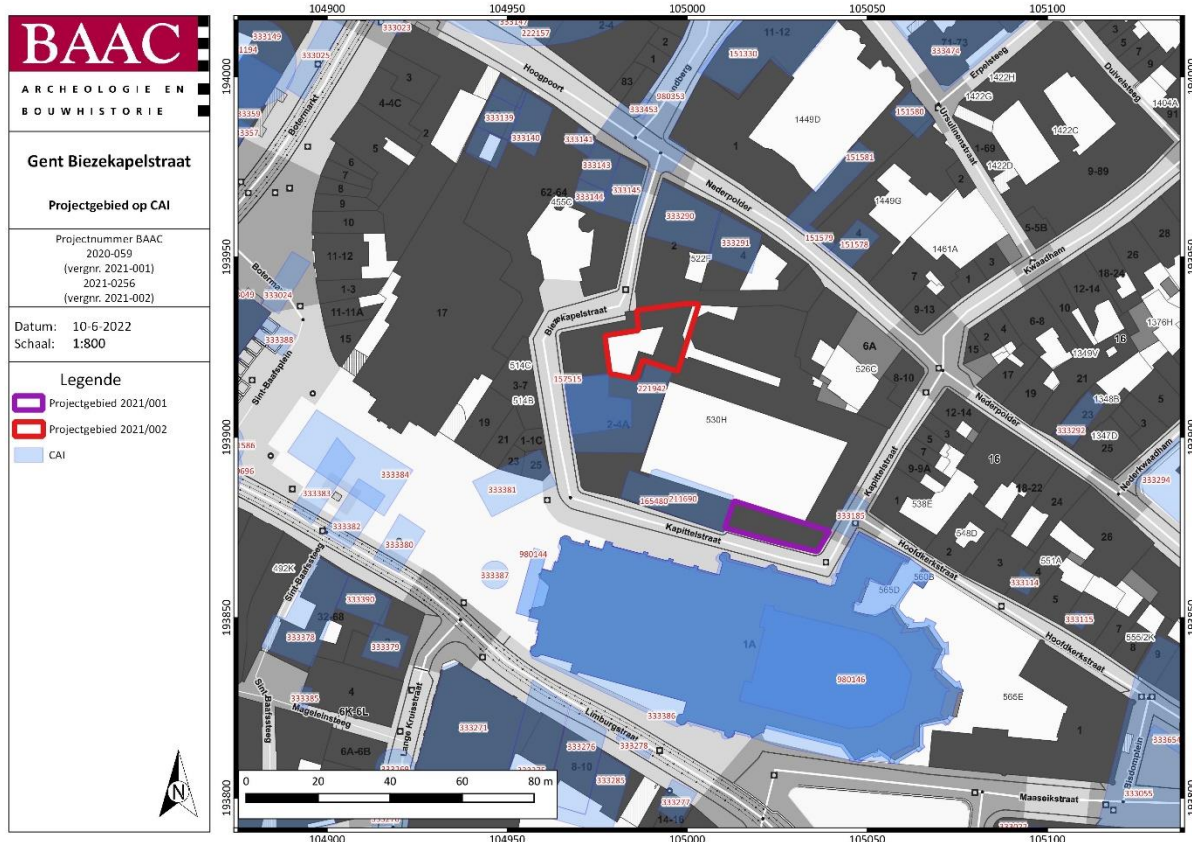
⁴³ CAI 2023

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.⁴⁴

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
165480	BISSCHOPPELIJK SEMINARIE FASE 1 BAKSTENEN STRUCTUREN / FUNDERING VLOER / MIDDELEEUWEN & NIEUWE TIJD
211690	BISSCHOPPELIJK SEMINARIE FASE 2 KUIL / VROEGE MIDDELEEUWEN ZANDWINNING / VOLLE MIDDELEEUWEN AULA / 10DE-11DE EEUW VERBOUWINGSFASEN / LATE MIDDELEEUWEN
221942	BISSCHOPPELIJK SEMINARIE FASE 3 KELDER / VANAF VOLLE MIDDELEEUWEN
333386	SINT-BAAFSKATHEDRAAL SINT-JANSKERK (12DE EEUWSE) DRIEBEUKIGE KRUISKERK MET VIERINGTOREN EN EEN CRYPTTE OUDSTE KERK GEEN SPOREN BEWAARD / SCHRIFTELIJKE BRONNEN VERMELDEN 10DE EEUWSE VOLKSKERK. ROMAANSE VOORGANGER (12DE EEUW, 1235 CRYPTTE) GOTISCHE KERK (1274-1353) WESTTOREN EN DE BEUKEN (DERDE KWART 15DE EEUW) KAPITTELKERK (16DE EEUW, TOT 1540) VOLLE MIDDELEEUWEN TOT NIEUWE TIJD
333387	SINT-BAAFSPLEIN BRANDRESTENGRAF / ROMEINSE PERIODE
333384	SINT-BAAFSPLEIN SILEXARTEFACTEN EN AARDEWERKFRAGMENTEN IN PREHISTORISCHE TECHNIK / IJZERTIJD OPHOGINGSLAAG MET HIERONDER KARRESPOREN / VOLLE MIDDELEEUWEN PAALSPOREN / MIDDELEEUWEN

⁴⁴ CAI 2023

333185	KAPITTELSTRAAT 2 MUREN IN DOORNIKSE KALKSTEEN / MOGELIJKE RESTEN MASSEMIJNSTEEN BEGRAVING / VOLLE MIDDELEEUWEN
333291	NEDERPOLDER 4 MIDDELEEUWS STEEN / OVERWELFDE KELDER OP ZUILEN. HET PAND HAD TIJDENS DE MIDDELEEUWEN DE FUNCTIE VAN STADHUIS / 13DE EEUW

Plan 8: Plangebied Scharniergebouw (rood) en omgeving op de CAI-kaart⁴⁵ (digitaal; 1:1; 10.06.2022)

Binnen het kader van de restauratie van het bisschoppelijk seminarie voerde Ruben Willaert bvba aanpalend aan het plangebied reeds drie opgravingen uit. Ter hoogte van **CAI-locatie 211690** werd in 2013 zowel een vroegmiddeleeuwse kuil als een serie kuilen uit de volle middeleeuwen blootgelegd. Wellicht dienen laatstgenoemde kuilen in het licht van zandwinning gezien te worden.

Onder de huidige gevels en dwarsmuren van het gebouw werd een muur opgetrokken met Doornikse kalksteen in visgraatverband aangetroffen. Op basis van het metselwerk werd de structuur in de 10de of 11de eeuw gedateerd. Centraal in de lengteas van het gebouw bevond zich een rij van 5 pijlers in Doornikse kalksteen (cfr. het hierboven reeds vermelde zaalgebouw). Uit de late middeleeuwen dateren enkele verbouwingsfasen.

⁴⁵ CAI 2023

In hetzelfde jaar onderzocht Ruben Willaert bvba een zone van 9 m² (**CAI 165480**). Tijdens dit onderzoek werden enkele bakstenen structuren blootgelegd. Deze structuren dienden allicht als fundering voor de houten vloer van het bisschoppelijk seminarie. Hieronder werden nog andere bakstenen muren aangetroffen die wellicht dateren van een fase vóór het seminarie.

De derde opgraving betreft deze van de kelders van het bisschoppelijk seminarie in de Biezekapelstraat (**CAI 221942**). De aanwezige structuren zijn te dateren vanaf de volle middeleeuwen. Het handelt om zuilbasissen, pijlers, muren en zwaar gefundeerde muurrestanten in Doornikse kalksteen. Hiernaast werden ook enkele bakstenen muren en een kelderwand aangetroffen.

Tijdens rioleringswerken werden ten oosten van het bisschoppelijk seminarie twee muren in Doornikse kalksteen aangetroffen (**CAI 333185**). De muur kende een noord-zuid oriëntatie en sloot via een kwartronde afwerking aan op een oost-west georiënteerde muur. De aanwezigheid van deze muren duidt op de aanwezigheid van een groot gebouw ten noorden van de Sint-Janskerk. Mogelijk handelt het om het zogenaamde Masseijnsteen (Plan 6).⁴⁶

Ten zuiden van dit gebouw werden een kerkhofpakket aangesneden. Hierin werden menselijke resten in anatomisch verband aangetroffen. Op basis van koolstofdatering kunnen deze resten met 95,4 % zekerheid gedateerd worden tussen 997 en 1158, waardoor ze allicht de oudste materiële resten vormen van het Sint-Janskerkhof.⁴⁷

Naar aanleiding van de bouw van een bezoekerscentrum, werd in en rond de Sint-Baafskathedraal een opgraving uitgevoerd door Ruben Willaert bvba.⁴⁸ Tijdens dit onderzoek werden een 400-tal graven – waaronder twee massagraven – blootgelegd.

Doordat de bodem nog een goede bewaring kende onder het kerkhofniveau, werden ook sporen en of artefacten aangetroffen uit de brons- en ijzertijd. Hiernaast werden ook bewoningssporen uit de Romeinse periode blootgelegd. De aangetroffen paalkuilen kunnen dienen allicht in verband gebracht te worden met een houten (hoofd)gebouw. Op basis van het aanwezige materiaal kunnen de sporen in de tweede eeuw n. Chr. Gedateerd worden. Het voorkomen van een groot aantal fragmenten natuursteen en Romeinse mortel suggereren verder de aanwezigheid van een stenen gebouw in de onmiddellijke omgeving.⁴⁹

⁴⁶ VERMEIREN et al. 2015, 29-38.

⁴⁷ VERMEIREN et al. 2015, 32.

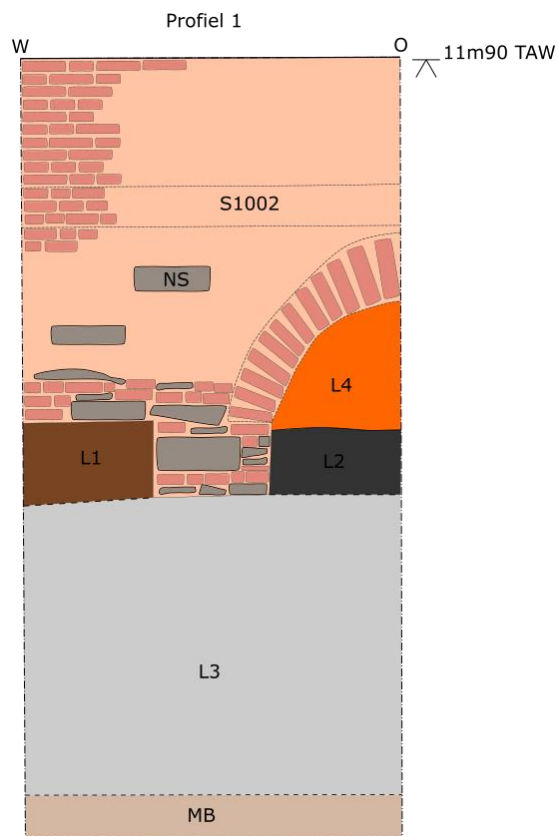
⁴⁸ RUBEN WILLAERT BVBA n.d.

⁴⁹ RUBEN WILLAERT BVBA n.d.

3 Sporen en structuren

3.1 Stratigrafie van de site

Tijdens het archeologische onderzoek aan het poortgebouw werd één archeologisch relevant niveau, aangelegd. Dit niveau situeerde zich op een diepte van ca. 11m30 TAW. Dit was de nodige afgraafdiepte voor de opbouw van de nieuwe vloerplaat (onderkant op 11m64 TAW). Ter hoogte van de geplande palenclusters werden nog twee diepere putten aangelegd tot in de moederbodem. In deze putten werd steeds het bodemprofiel gedocumenteerd. De bodemopbouw uit deze profielen kan bovendien worden vergeleken met de waarnemingen die werden gedaan bij de andere onderzoeken in de directe omgeving van het plangebied.

L1: Zand, donkergrijs-grijs, homogeen, aardewerk, puinbrokjes

L2: Zand, donkergrijs-zwart, homogeen, houtskoollaag, aardewerk

L3: Lemig zand, grijs-lichtgrijs-bruin, gevlekt, aardewerk, dierlijk bot; puinbrokjes, houtskool

L4: Puinlaag

MB: Zand, bruin, homogeen, ijzerconcreties.

Figuur 6: Profiel 1: tekening, foto en beschrijving.

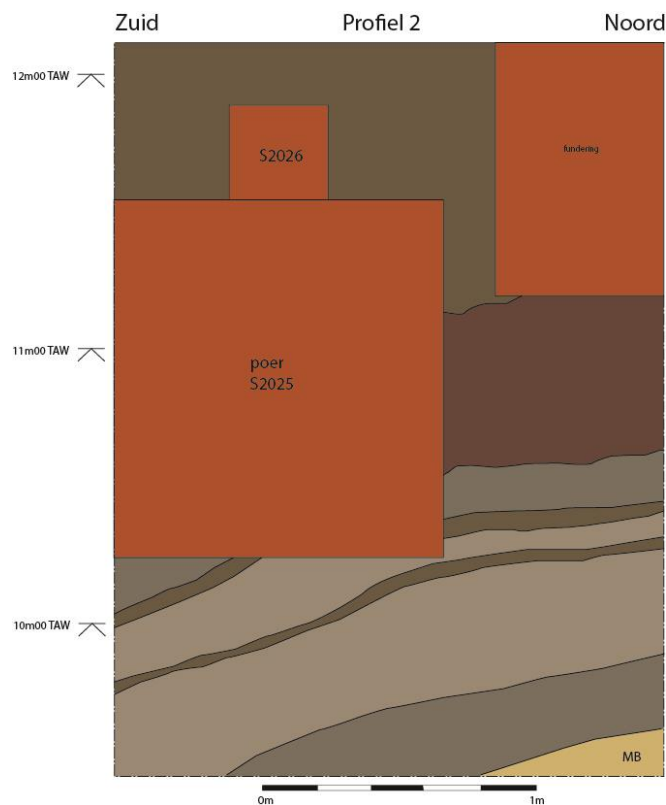
De eerste profielput (Profiel 1; Figuur 6 en Figuur 9) situeerde zich centraal in de opgravingszone, ter hoogte van enkele postmiddeleeuwse funderingen (1002 en 1019). In het profiel kon dus meteen ook de diepte en opbouw van deze funderingen in detail geregistreerd worden. Opmerkelijk feit was dat de structuren niet waren gefundeerd op de natuurlijke draagkrachtige bodem, maar op een antropogene laag, die een dikte had van ca. anderhalve meter. Deze antropogene laag bestond uit lichtgrijs lemig zand met inclusies van aardewerk, dierlijk botmateriaal, houtskool en brokjes puin. Het aardewerk bleek na determinatie te dateren uit de 13de eeuw. De top van de moederbodem werd pas op ongeveer 8m00 TAW (4m onder het maaiveld) aangetroffen. Het moedermateriaal bestond uit

lichtbruin zand. De dimensies van de put lieten niet toe om te bepalen wat de exacte aard van de antropogene laag onder de funderingen was. Het is dan ook niet duidelijk of het een ophooglaag betreft of een opvulling van een omvangrijk spoor zoals een grote kuil of gracht.

De tweede profielput (Profiel 2, zie Figuur 7, Figuur 8 en Figuur 9) situeerde zich in het uiterste noordwesten van de opgravingszone. Ook in deze put bevond zich een fundering (spoor 1025), waardoor ook hier de opbouw van deze structuur in kaart kon worden gebracht. Opmerkelijk in deze profielput en afwijkend van profiel 1 is dat hier de top van de moederbodem al werd bereikt op 9m50 TAW of ca. 2,50m onder het maaiveld. Bovenop de moederbodem werden verschillende antropogene ophooglagen waargenomen. In het kleine profiel onder de poer is te zien dat er enkele lagen wegduiken in zuidelijke richting, richting kathedraal. Vermoedelijk gaat het om de vullingslagen van een antropogeen spoor, mogelijk een gracht of een kuil.

Figuur 7: Foto's van Profiel 2; rechts: detailfoto van de schuin wegduikende lagen onderaan het profiel.

Figuur 8: Schematische tekening profiel 2

De waarnemingen die werden gedaan in profielput 2 sluiten het meest aan met deze die reeds eerder werden gedaan bij archeologische onderzoeken in de onmiddellijke omgeving van het plangebied. In 2016 voerden archeologen van de stad Gent onderzoek uit tijdens rioleringswerken in de Kapittelstraat meteen ten zuiden van de huidige onderzoekszone.⁵⁰ Daarbij werden enkele muren in Doornikse kalksteen aangetroffen die gefundeerd bleken te zijn in de moederbodem. De top van de moederbodem werd daarbij aangetroffen op ca. 2,50m onder maaiveld op ca. 9m50-9m00 TAW. Er werd tijdens het onderzoek in dit niveau een natuurlijke helling waargenomen die opliep in westelijke richting. Bij de opgraving die in de periode 2013-2014 werd uitgevoerd in vleugel M van het bisschoppelijk seminarie, het gebouw dat in het westen aansluit op de onderzoekszone, werd de moederbodem waargenomen op ca. 10m00 TAW.⁵¹ Tot slot kan ook nog worden vergeleken met de waarnemingen die bij het onderzoek aan het Scharniergebouw werden gedaan. Daar werd de top van het moedermateriaal aangetroffen tussen 11m00 TAW, tegen de Regnessesteeg in het uiterste noorden van het plangebied, en 10m40 TAW in het zuiden.⁵²

Op basis van deze verschillende waarnemingen is duidelijk dat er redelijk grote variatie zit op de diepte waarop het moedermateriaal in de bodem in de omgeving van de onderzoekszone wordt aangetroffen. Vermoedelijk ligt de oorzaak hiervan bij twee factoren. Ten eerste het natuurlijk reliëf van de zandberg die ook nog heden ten dage nog duidelijk af lezen valt op het hoogtemodel (zie alinea 2.1) en die ook werd waargenomen tijdens de archeologische begeleiding van de rioleringswerken in de Kapittelstraat. Ten tweede de impact op de bodem door de eeuwenlange bewoning die op deze locatie heeft plaatsgevonden waardoor de moederbodem op sommige locaties meer en op andere minder verstoord is geraakt.

Het is vooral in het licht van deze tweede factor dat de waarnemingen in beide profielputten dienen te worden gezien. In de eerste profielput bevindt er zich onder de funderingen vermoedelijk nog een groot antropogeen spoor waardoor de moederbodem pas op ca. 8m00 TAW werd aangetroffen en in de tweede put zien we hellende lagen die vermoedelijk eveneens te linken zijn aan een antropogeen spoor. In beide gevallen laten de beperkte dimensies van de onderzoekspuit echter niet toe om definitieve interpretaties te geven aan deze antropogene sporen of hun driedimensionale aflijning te bepalen. Op basis van het aardewerk dat in profiel 1 werd aangetroffen is duidelijk dat ze zeer waarschijnlijk dateren uit de laatmiddeleeuwse periode (13de eeuw). Of ze dan te linken zijn aan de aanwezige bewoning van het terrein of toch eventueel in relatie staan met de voormalige Sint-Janskerk en het bijhorende kerkhof net ten zuiden van het plangebied, valt niet te achterhalen.

3.2 Weergave onderzoek: kaarten

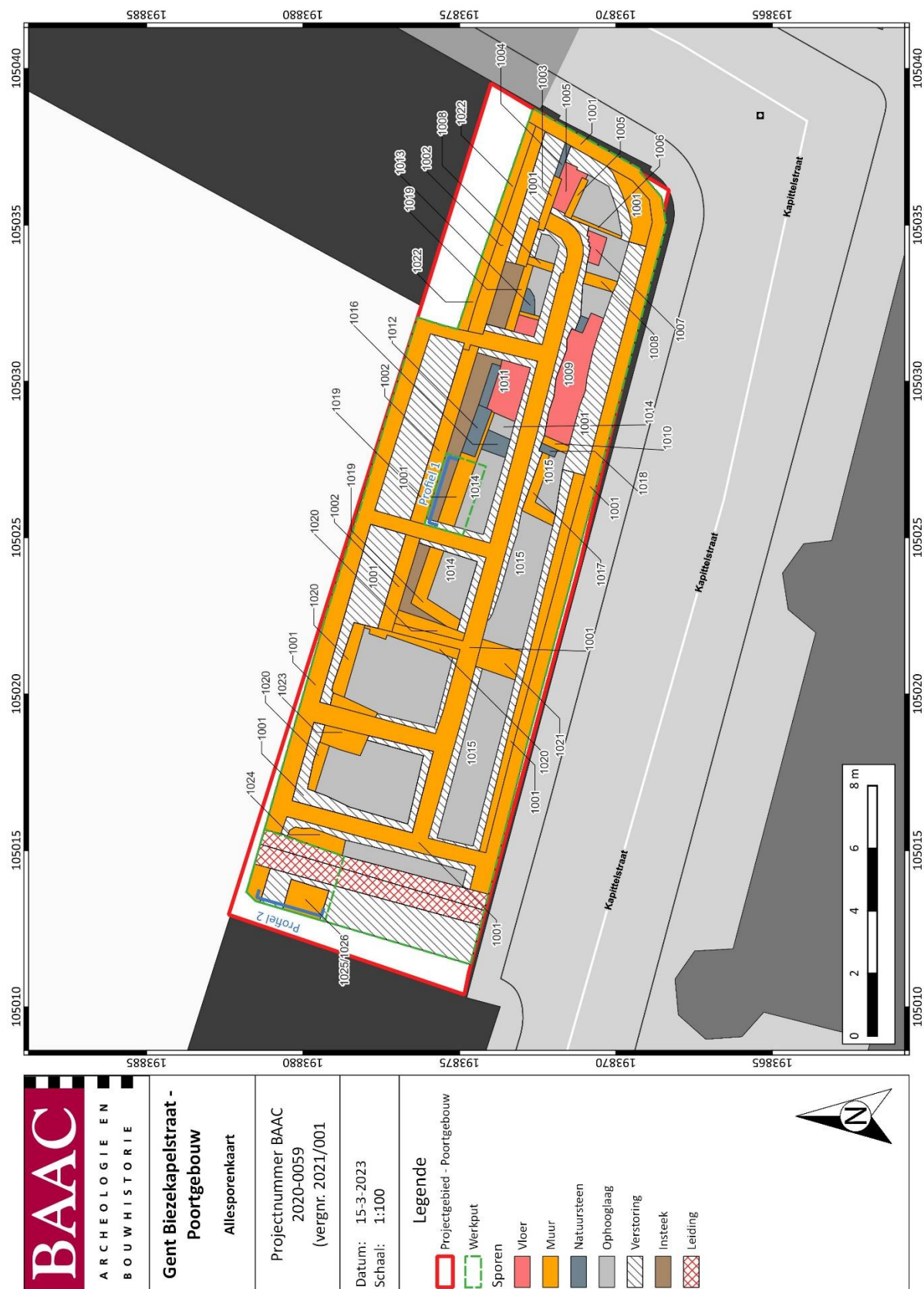
Hieronder worden volgende kaarten weergegeven:

- Allesporenplan WP1 Vlak 1 met aanduiding van de profielen.
- Chronologisch sporenplan WP1 Vlak 1.

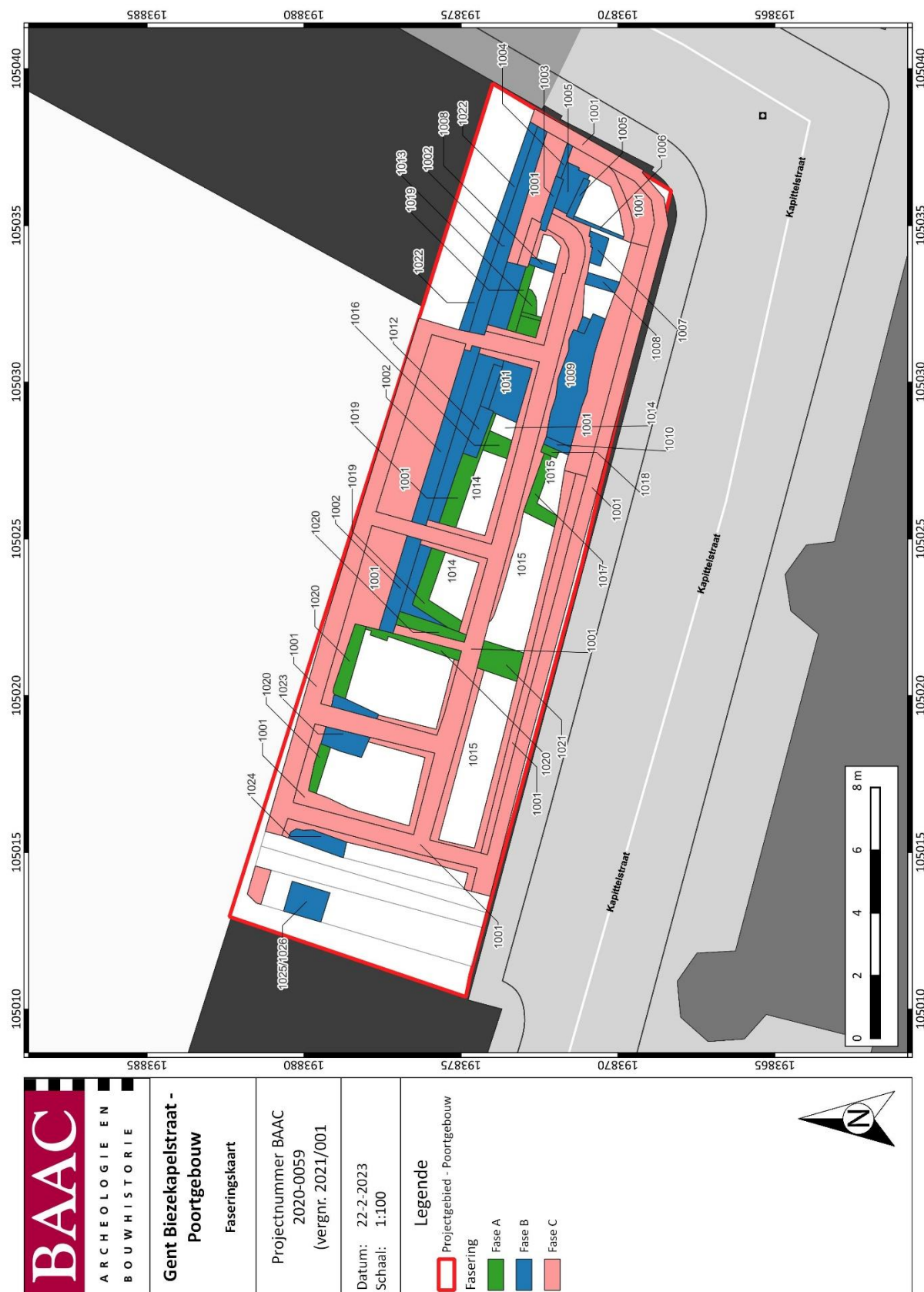
⁵⁰ VERMEIREN et al. 2015.

⁵¹ BONCQUET 2014, p.23.

⁵² Niet gepubliceerd rapport: Vanoverbeke R., 2021, Baac Vlaanderen, evaluatierapport; Archeologische opgraving Gent, Biezekapelstraat scharniergebouw, Gent.

Figuur 9: Allesporenplan WP1 vlak 1 met aanduiding van de profielen.

Figuur 10: Chronologisch sporenplan WP1 vlak 1.

3.3 Interpretatie sporen en structuren

Bij de opgraving ter hoogte van het Poortgebouw (werkput 1) werden verschillende interessante archeologische sporen en structuren aangetroffen. In totaal betrof het 26 sporen die in één opgravingsniveau (Vlak 1) in de werkput werden gedocumenteerd. Het ging hierbij bijna uitsluitend om harde structuren zoals vloeren, muren en funderingen (n=24). Daarnaast werden twee spoornummers uitgedeeld aan de ophogingslagen die zich tussen deze muurresten bevonden en waaruit vondstmateriaal werd ingezameld.

Wat tijdens het veldwerk meteen opviel was dat een groot deel van deze muurresten toebehoorde aan het net gesloopte pand dat werd opgetrokken in 1872. Een tweede vaststelling was dat de bouw van dit pand een grote verstorende impact heeft gehad op de oudere muurresten en sporen. Deze oudere muurresten dateerden op basis van de eerste waarnemingen in het veld in de postmiddeleeuwse periode. Op basis van verschillende historische kaarten en plattegronden die werden teruggevonden in de archieven konden deze vaststellingen worden bevestigd.

Op basis van de geregistreerde sporen en vondsten werd uiteindelijk een driedelige fasering opgemaakt. Deze fasering zal verderop meer in detail worden besproken vanaf de meest recent fase (Fase C) tot de oudste (Fase A).

- **Fase C (1872 – heden):** De muurresten van het pand dat in 1872 werd opgetrokken en voorafgaand aan het veldonderzoek werd gesloopt.
- **Fase B (2de helft 17de eeuw – 1872):** De muurresten uit deze bouwfase kunnen worden gelinkt aan het pand dat in 1872 werd gesloopt. Uit historische bouwplannen uit het einde van de 18de eeuw wordt duidelijk dat het eveneens één enkel bouwvolume betrof dat de gehele lengte van de opgravingszone in beslag nam. Uit archiefstukken blijkt dat het in 1752 in bezit kwam van de seminaristen.⁵³ Een precieze datering voor de bouw is niet gekend, maar op basis van de gebruikte bouwmaterialen in de structuren en aan de hand van historische kaarten lijkt een datering in de tweede helft van de 17de eeuw het meest aannemelijk.
- **Fase A (Late 15de - begin 16de eeuw):** Tot deze bouwfase behoren enkele funderingsmuren die stratigrafisch voorafgaan aan het gebouw uit Fase B. De funderingen zijn opgebouwd uit een combinatie van bakstenen en natuurstenen blokken. Een datering in de late 15de of begin 16de eeuw lijkt aannemelijk. Op basis van historische kaarten moeten de structuren ten laatste in begin van de 16de eeuw zijn opgetrokken.

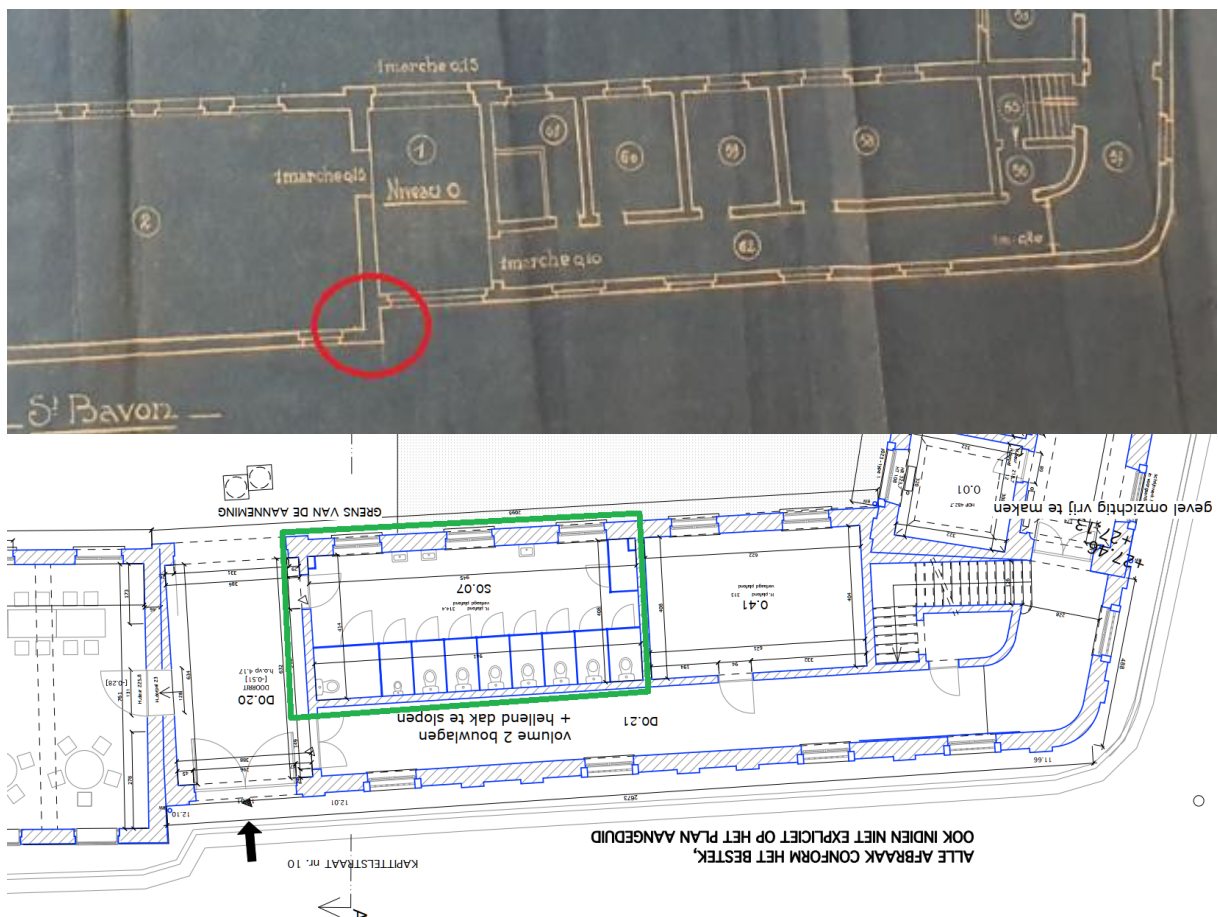
De structuren en sporen die werden gedocumenteerd tijdens de opgraving dateerden allemaal uit de postmiddeleeuwse periode (ten vroegste vanaf de late 15de- begin 16de eeuw). Het is echter op basis van de waarnemingen in de profielputten -er werd namelijk in beide putten aardewerk teruggevonden dat dateert in de 12de en 13de eeuw- duidelijk dat ter hoogte van het onderzoeksterrein ook middeleeuwse bewoningsniveaus aanwezig waren. Door de relatief ondiepe uitgraving die nodig was voor plaatsing van de vloerplaat van het nieuwe gebouw, werden deze middeleeuwse niveaus echter niet geraakt en werden deze bijgevolg niet vlakdekkend onderzocht.

⁵³ D'HOKER 2012, p.35–37.

3.3.1 Fase C – Bouwfase uit 1872

Tot deze bouwfase behoren de funderingen van het pand dat voorafgaand aan het archeologische onderzoek werd gesloopt. Uit archiefonderzoek was duidelijk dat dit bouwvolume omstreeks 1872 werd opgetrokken waarbij de oudere bebouwing werd gesloopt. Het pand telde twee bouwlagen onder een leien zadeldak en sloot qua stijl aan bij het naastgelegen Enghienhuis. Opvallend is wel dat de rooilijn en ook de achtergevel van het pand verspringt ten opzichte van het Enghienhuis (vergelijk Figuur 11 met Figuur 14). Uit de bouwaanvraag uit 1872 blijkt dat de stad de kans te baat nam om de publieke ruimte te vergroten en de straat wat breder te maken.⁵⁴

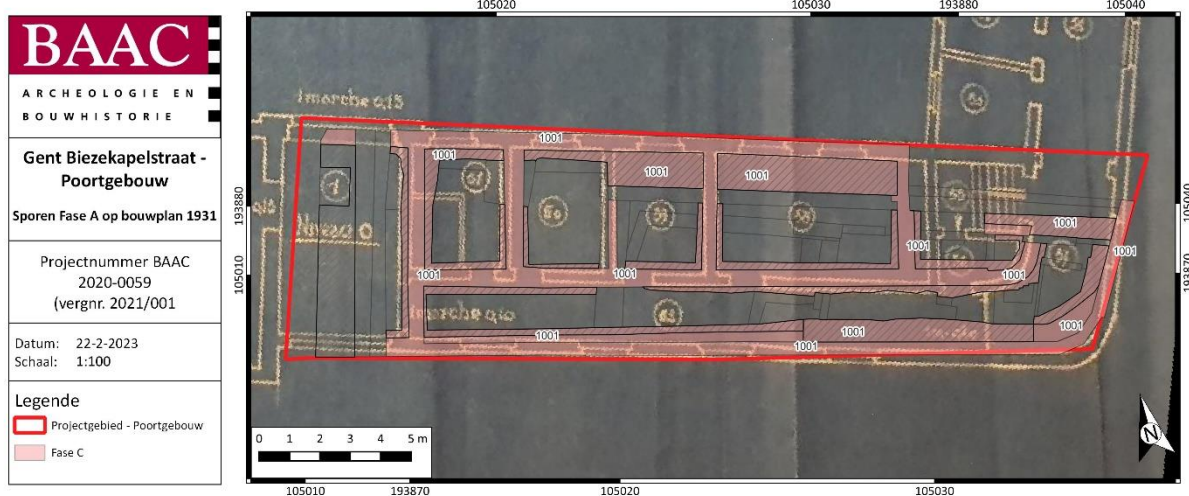
Van het pand is ook een bouwplan bewaard uit 1931, het moment waarop het voormalige Bisschoppelijke seminarie werd overgedragen aan de Zusters van Liefde en werd omgevormd tot een schoolgebouw (zie Figuur 11). Het bouwvolume bestond aan de westelijke zijde uit een inkom met doorgang naar de achterliggende binnentuin, centraal langs de straatzijde een gang met vier achterliggende kamers en op het oostelijke uiteinde een trappenhal. Ter hoogte van de trappenhal maakte de gang een hoek van 90 graden en sloot vervolgens aan op de gang van de oostvleugel van het seminariecomplex. Voorafgaand aan de sloop van het gebouw werd er nog een opmeting gedaan van de bestaande toestand (zie Figuur 11). Het enige verschil ten opzichte van de situatie uit 1931 is dat de eerste drie kamers ondertussen werden omgevormd tot één enkele toiletruimte. De inkom, de vierde kamer en de trappenhal bleven gelijk.

Figuur 11: Boven: bouwplan van de benedenverdieping uit 1931, de rode cirkel geeft de verspringing van de rooilijn aan ten opzichte van het naastgelegen bouwvolume. Onder: opmetingsplan van de laatste toestand van het poortgebouw, met in het groen de aanduiding van de toiletruimte.

⁵⁴ D'HOKER 2012, p.37–40.

Wat meteen opviel tijdens de opgraving was dat de funderingen uit 1872 een behoorlijk grote impact hadden gehad op het bodemarchief. Vooral ook omdat ze werden vergezeld door behoorlijk brede funderingssleuven. Zodoende doorsneden ze over de gehele oppervlakte van werkput 1 oudere sporen en structuren. De funderingen van dit laat 19de eeuwse pand werden allen genummerd als spoor 1001. Ze waren opgebouwd uit donkerrode bakstenen en een zeer harde, donkergrijze cementmortel. De bijhorende funderingssleuven werden op vlak 1 ingemeten als verstoringen (gearceerd op het sporenplan). Op enkele locaties in de funderingssleuven werd door middel van kleine sonderingsputjes de onderkant van de fundering bepaald op 10m50 TAW. Hierbij werd ook vastgesteld dat de muren die in opbouw ongeveer 45-50 cm breed waren een getrapte fundering hadden tot wel 1,00 m breed. Een plot van fundering 1001 met bijhorende funderingssleuven op het bouwplan uit 1931 maakt duidelijk dat deze netjes overeenkomen met zowel de buitengevels van het bouwvolume als de binnenmuren van de inkomhal, de gang en de vier kamers die op het plan staan afgebeeld.

Plan 9: Projectie van de funderingen uit Fase A (spoor 1001) op het bouwplan uit 1931.

Figuur 12: Foto's van funderingen uit Fase A (spoor 1001). Hierop wordt ook meteen de verstorende invloed van deze bouwphase op de oudere sporen en structuren duidelijk.

Figuur 13: Foto's van kleinere profielputjes die werden gegraven naast fundering 1001 om de diepte ervan te kunnen vaststellen. Hierop is ook de getrapte opbouw van de structuur duidelijk zichtbaar.

3.3.2 Fase B – Pand voorafgaand aan 1782 (2de helft 17de eeuw?)

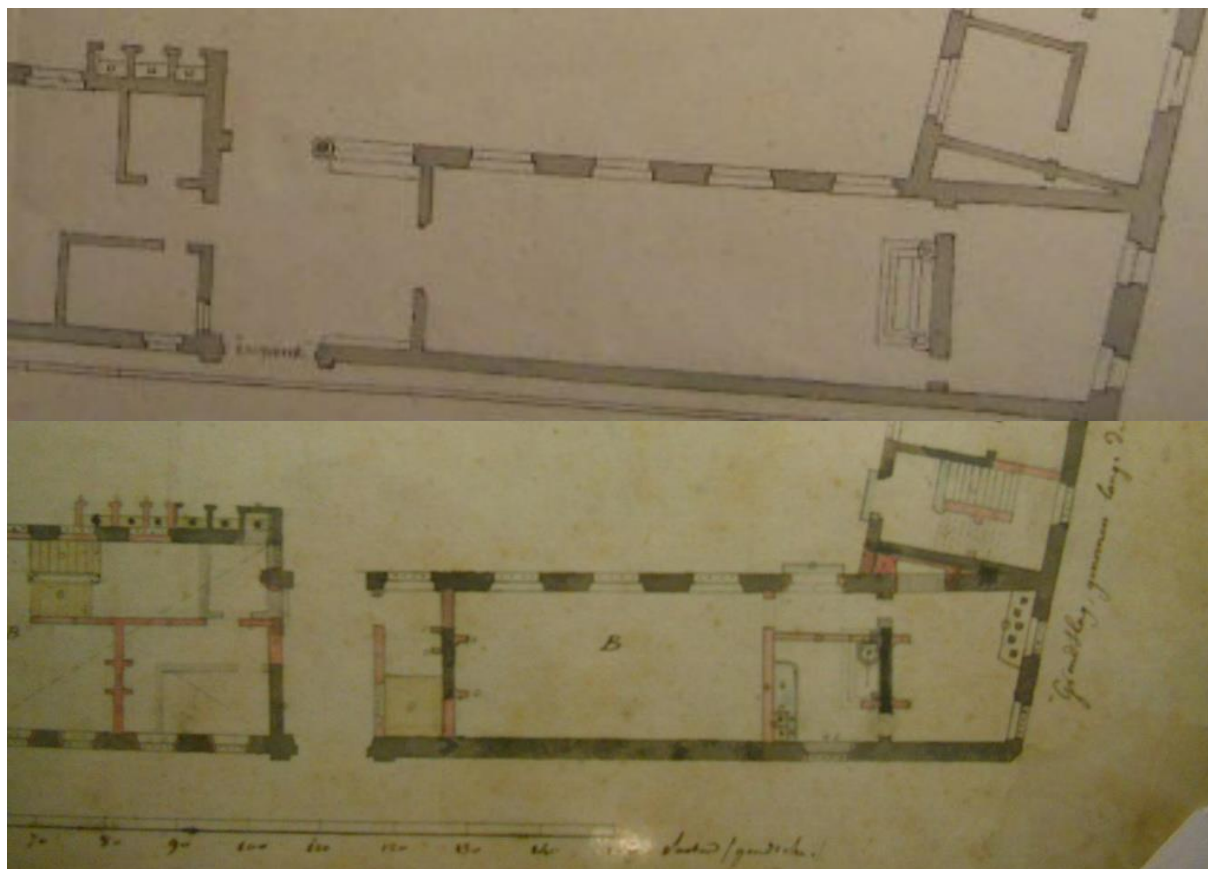
De structuren uit fase B behoren toe aan het pand dat in 1872 werd afgebroken bij de bouw van het laatste. Van het pand zijn enkele bouwplannen bewaard uit het einde van de 18de eeuw (1773 en ca. 1800). In de periode van de Franse bezetting werd het seminarie namelijk tijdelijk opgeheven en waren er plannen om het om te bouwen tot gerechtsgebouw.⁵⁵ Deze bouwplannen gingen uiteindelijk niet door. Op de grondplannen zien we een gelijkaardig gebouw als het pand uit 1872, namelijk één enkel bouwvolume dat de gehele lengte van het onderzoeksgebied in beslag neemt. Aan de westelijk zijde is een inkom met doorgang naar de binnenkoer van het seminarie zichtbaar, centraal één grote ruimte en in het oosten een trap. Opvallend verschil met het gebouw uit 1872 is dat de rooilijn nog gelijk loopt met het naastgelegen Enghienhuis en dat er geen doorgang was naar de L-vormige oostgevel van het seminarie die in 1750 werd gebouwd naar plannen van bouwmeester 't Kindt.

Uit de archieven van het seminarie weten we dat het pand in 1752 in bezit kwam van de seminaristen na een juridische strijd met de heer Ignatius Wittock, de eerdere eigenaar.⁵⁶ Het gebouw bleek in 1752 in slechte staat te verkeren en daardoor waren er al in meteen plannen om het gebouw te slopen en een nieuw gebouw op te richten dat volledig aansloot op de L-vormige oostgevel die al in 1750 was opgericht. Echter werden deze plannen niet uitgevoerd en werd geopteerd om het bestaande gebouw te restaureren. Het is dus duidelijk dat het pand vanaf 1752 in bezit kwam van het seminarie, maar voor deze datum is er eigenlijk niets gekend van het gebouw. We kunnen dus niet met zekerheid zeggen wanneer het pand werd gebouwd. Op basis van de registratie gedaan tijdens het archeologisch onderzoek in combinatie met enkele historische kaarten uit de 16de en 17de eeuw, kan vermoedelijk

⁵⁵ D'HOKER 2012, p.23.

⁵⁶ D'HOKER 2012, p.35–37.

wel een datering in de tweede helft van de 17de eeuw worden vooropgesteld. Hieronder zullen eerst de sporen zelf en nadien de datering ervan meer in detail besproken worden.

Figuur 14: Boven: bouwplan van de benedenverdieping uit 1173. Onder: bouwplan dat dateert omstreeks 1800. Bij beide plannen valt meteen op dat de roolijn van het gebouw gelijk loopt met het naastgelegen bouwvolume, het Enghienhuis in tegenstelling met het gebouw uit 1872.

Een plot van het sporenplan op het bouwplan van omstreeks 1800 maakt duidelijk dat in het oostelijke deel van werkput 1 een aantal funderingen, muren en vloeren aan het pand uit Fase B gelinkt kunnen worden. Het betreft de volgende structuren:

Fundering 1002/1022 en poeren 1023, 1024 en 1025/1026: Deze structuren behoorden toe aan de noordelijke gevel van het pand uit Fase B, zoals te zien is op het bouwplan van ca. 1800. Ze waren allen opgebouwd uit bakstenen met af en toe een brok natuursteen en een harde zandkalkmortel. De bakstenen hadden grotendeels een formaat van 24x11,5x5 cm, maar er was ook gebruik gemaakt van halfjes en kleinere brokken. Onderaan in fundering 1002/1022 en met name in de poeren kwam meer natuursteen voor. In profielput 1, die meteen naast 1002 werd gegraven, kon de opbouw van de gevelmuur en haar fundering meer in detail worden bestudeerd (zie profiel 1, Figuur 6). Hierbij werd duidelijk dat bij de bouw ervan gebruik was gemaakt van spaarbogen. De spaarbogen steunden op poeren die iets dieper gefundeerd waren, tot 9m65 TAW. In het westelijke deel van de werkput waren enkel de onderzijde van de poeren (sporen 1023, 1024 en 1025) vanaf een diepte van ca. 10m24 TAW bewaard. De gevelmuur zelf (spoor 1002) en de spaarbogen, die in profielput 1 tussen 11m90 en 10m90 TAW werden waargenomen, waren reeds volledig gesloopt. Enkel in het uiterste westen bovenop poer 1025 werd nog een klein stukje van de gevelmuur aangetroffen (spoor 1026). Dat de gevel in het westelijke deel niet bewaard was, had mogelijk ook te maken met het feit dat hier in de gevel een doorgang aanwezig was die toegang gaf op de binnenkoer.

Figuur 15: Spoorfoto van fundering 1002 (links) en poer 1023 (rechts).

Figuur 16: Links: foto van de opbouw van fundering 1002 met spaarboog (rode pijl); Rechts: opbouw van poer 1025 met aanzet van muur 1026 (rode pijl).

- **Muren 1003/1004, 1006, 1008, 1010:** Deze muurtjes werden allen in het uiterste oosten van de werkput aangetroffen. Bij allemaal werd gebruik gemaakt van dezelfde bouwmaterialen, namelijk bakstenen met formaat 24/24,5x11,5/11x5,5/5 cm en een harde zandkalkmortel. Het betrof de restanten van enkelsteense (sporen 1003, 1008 en 1010) of halfsteense (spoor 1006) muren en een dichtgemaakt deurgat (spoor 1004) die vermoedelijk behoorden tot de binneninrichting van het pand. Op de bouwplannen uit het einde van de 19de eeuw kunnen ze mogelijk gelinkt worden aan de trappenhal die hier aanwezig was.
- **Vloeren 1005, 1007:** Deze vloeren stonden in relatie met de hierboven besproken binnenmuren in het oosten van de werkput. Vloer 1005 met muren 1003/1004/1006 en vloer 1007 met muren 1007/1008. Bij beide vloeren was gebruik gemaakt van bakstenen met formaat 24x11x5 cm. In 1007 werden ook enkele vierkante tegels gebruikt van 17,5x17x5x2,5

cm. Ze waren allebei zeer fragmentair bewaard doordat ze verstoord waren door fundering 1001 uit Fase C. De bovenzijde van de vloeren bevond zich op ongeveer 11m35 TAW

- **Vloeren 1009 en 1011/1012:** Deze vloeren behoorden eveneens toe aan het pand uit Fase B. Het betrof in feite eenzelfde vloer die doorbroken werd door fundering 1001 uit Fase C. De vloer was gelegd met vierkante plavuizen van 18x18x2,5 cm. In het noorden werd in relatie met de vloer (spoor 1009/1011) nog een natuurstenen dorpel (spoor 1012) aangetroffen met afmetingen 160x38 cm. De bovenzijde van de vloeren werd ingemeten op 11m35 TAW.

2020-0059 - 2020/001 - WP: 1 - VL: 1

Figuur 17: Overzichtsfoto van het oostelijke deel van werkput 1 met aanduiding van de verschillende sporen uit Fase B.

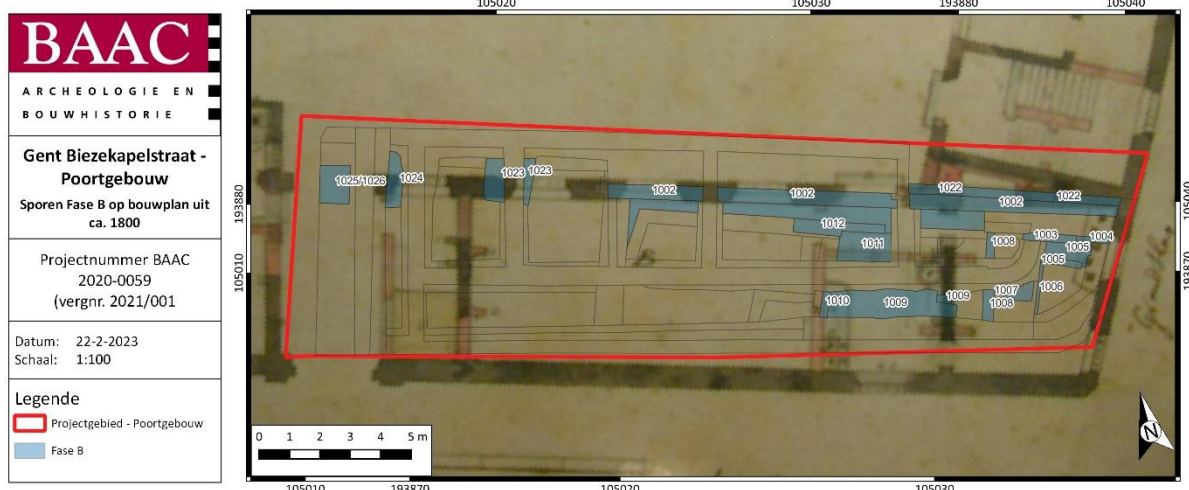
2020-0059 - 2020/001 - WP: 1,1,1 - VL: 1,1,1 - SP: 1003,1004,1005

2020-0059 - 2020/001 - WP: 1,1,1 - VL: 1,1,1 - SP: 1006,1007

Figuur 18: Links: detailfoto's van sporen 1003/1004 en 1005; rechts: detailfoto van spoor 1006 en 1007.

Figuur 19: Linksboven: detailfoto van spoor 1008; rechtsboven: detailfoto van sporen 1009 en 1010; onder: detailfoto van sporen 1011 en 1012.

Plan 10: Projectie van de structuren uit Fase B op het bouwplan uit ca. 1800.

Voor wat betreft de datering van de sporen en het pand waartoe ze behoorden, geven de bouwmaterialen waaruit ze zijn opgebouwd een eerste indicatie. Opvallend is dat bij alle hierboven besproken structuren er gebruik werd gemaakt van gelijkaardige bouwmaterialen, namelijk bakstenen met een formaat van ca. 24x11x5,5 cm en een harde zandkalkmortel. Uit eerdere opgravingen in de Gentse binnenstad is geweten dat dit formaat van bakstenen vanaf de 16de eeuw tot zeker in de 17de eeuw in gebruik was, zeker in combinatie met de harde zandkalkmortel.⁵⁷ Waarom we de bouw van het pand toch eerder in de tweede helft van de 17de eeuw dateren, heeft te maken met wat wordt weergegeven op historische kaarten van de locatie van het plangebied uit de 16de en 17de eeuw.

Figuur 20: Kaart van Hondius (1641) met aanduiding van het Enghienhuis (groene pijl) en de kleinere huizen ter hoogte van het plangebied (rode pijl).⁵⁸

Zo geeft het Panoramisch gezicht van Gent uit 1534 (zie ook Figuur 3) ter hoogte van de onderzoekslocatie verschillende kleinere huizen weer. Op de kaart van Hondius uit 1641 is het grotere Enghienhuis op de hoek van de Kapittelstraat en de Biezekapelstraat zichtbaar (zie Figuur 20). Aansluitend aan dit grotere pand zijn ook nog steeds meerdere kleinere gebouwen ingetekend. Aangezien het pand van de heer Wittock dat in 1752 in bezit kwam van de seminaristen de gehele

⁵⁷ LALEMAN & RAVESCHOT 1991, pp.143–144; LALEMAN & STOOPS 2008; BILLEMONT et al. 2013; VANOVERBEKE et al. 2016; VANOVERBEKE 2022.

⁵⁸ HEINS et al. 1904.

lengte van de onderzoekslocatie inneemt, lijkt het erop dat dit grotere pand pas na het midden van de 17de eeuw werd opgericht en aangezien er voordien meerdere kleinere huizen aanwezig waren. Uiteraard moet steeds omzichtig worden omgesprongen met hetgeen wordt afgebeeld op de historische kaarten omdat ze niet altijd getrouw zijn tot op perceelsniveau en niet alle gebouwen waarheidsgetrouw werden ingetekend. Anderzijds kan wel worden aangenomen dat ze een redelijk goed beeld geven van de toenmalige situatie, zeker aangezien verschillende prominente gebouwen in de onmiddellijke omgeving in detail zijn afgebeeld.

3.3.3 Fase A – Late 15de - begin 16de eeuw

Tot deze bouwphase behoren de sporen die voornamelijk stratigrafisch ouder zijn te plaatsen dan de funderingen, muren en vloeren van het gebouw uit Fase B. Ze kunnen zoals hierboven beschreven, worden toegewezen aan de kleinere gebouwen die op Panoramisch gezicht van Gent uit 1534 en de kaart van Hondius uit 1641 staan afgebeeld ter hoogte van het plangebied. In de verschillende structuren van Fase A werd in combinatie met baksteen ook natuursteen gebruikt. De combinatie van de stratigrafische positie ten opzichte van de sporen uit Fase B, de historische kaarten, en de gebruikte bouwmaterialen, maakt een datering in de late 15de of begin 16de eeuw aannemelijk voor deze structuren.

Volgende sporen worden ingedeeld in Fase A:

- **Fundering 1019:** Deze 55 cm brede fundering werd in het oostelijke deel van de werkput aangetroffen. De constructie was slordig opgebouwd uit breukstenen van Doornikse kalksteen, brokken baksteen en zandkalkmortel. De bovenzijde van de fundering bevond zich op 11m24 TAW, in profielput 1 bleek ze nog 60 cm diep bewaard. De fundering werd over 11m parallel aan de Kapitelstraat (oost-west) aangetroffen, om vervolgens op het westelijke uiteinde een hoek te maken en vandaar parallel aan fundering 1020/1021 verder te lopen in zuidelijke richting. In het oosten werd de fundering overbouwd door de vloeren (sporen 1011/1012) en muren (sporen 1003/1004) van het pand uit Fase B. Ook de bouwphase in 1872 (Fase C) had op verschillende plaatsen een verstorende impact gehad.
- **Fundering 1013:** Restant van een muurtje en vloer tegen fundering 1019 in het oosten van de werkput. Voor de bouw van het muurtje werd gebruik gemaakt van bakstenen met formaat 24x11,5x5cm en zandkalkmortel. De vloer was gelegd met natuurstenen plavuizen van verschillende afmetingen en een onregelmatige vorm. De bovenzijde van de fundering en het vloertje bevond zich op 11m24 TAW.
- **Fundering 1017/1018:** Restant van een L-vormige fundering (spoor 1017) opgebouwd uit bakstenen met formaat 25x12x5 cm, in relatie met een blok Doornikse kalksteen (spoor 1018). De bovenzijde van deze twee sporen uit Fase A bevond zich op 11m15 TAW, terwijl de naastliggende structuren uit Fase B, vloer 1009 en muur 1010, vanaf 11m40 TAW waren bewaard,
- **Vloer 1016:** Het restant van een vloer uit kasseistenen in relatie met fundering 1019. Bovenzijde van de vloer bevond zich op 11m24 TAW.
- **Fundering 1020/1021:** Deze fundering werd aangetroffen in het westen van de werkput. Bovenaan (spoor 102) was de fundering opgetrokken uit brokken baksteen (?x12x6 cm) en zandkalkmortel, onderaan voornamelijk uit breukstenen van Doornikse kalksteen met daartussen enkele baksteenbrokken. De breedte van de constructie was 90cm. De L-vormige fundering was in beide richtingen, oost-west en noord-zuid, over ongeveer 5,50m bewaard. Het oost-west georiënteerde deel van de fundering werd door poeren 1023 en 1024 (Fase B) en fundering 1001 (Fase C) doorsneden. Het noord-zuid lopende deel van de fundering was

overbouwd door zowel fundering 1002 (Fase B) als 1001 (Fase C) en liep ook parallel aan fundering 1019.

Figuur 21: Detailfoto's van fundering 1019.

Figuur 22: Detailfoto's van fundering 1020/1021.

Figuur 23: Detailfoto's van sporen 1013 (linksboven), 1017/1018 (rechtsboven) en 1016 (onder).

Opmerkelijk is dat bij al deze structuren gebruik is gemaakt van natuursteen, Doornikse kalksteen, in combinatie met bakstenen (25/24x12/11,5x6/5,5 cm). Het gebruik van Doornikse kalksteen was typisch voor de Gentse huizenbouw tussen het eind van de 11de en het midden van de 14de eeuw.⁵⁹ Vanaf de 14de eeuw ging baksteen, dat goedkoper was en makkelijker hanteerbaar, stilaan de plaats innemen van de natuursteen en vanaf de 15de eeuw vond het algemene ingang.⁶⁰ Een combinatie van beide materialen dient vermoedelijk eerder in de vroegere fase van deze ontwikkeling te worden geplaatst. In combinatie met het gebruikte baksteenformaat, die vooral in de 15de-17de eeuw werden gebruikt⁶¹, lijkt een datering in de late 15de of begin 16de eeuw aannemelijk voor deze structuren.

Uit bovenstaande beschrijven wordt ook duidelijk dat de structuren van het pand uit Fase B stratigrafisch jonger zijn dan deze uit Fase A. Zo wordt fundering 1020/1021 doorsneden door de poeren (sporen 1023-1024-1025) en is ook gevelmuur 1002 gedeeltelijk over deze fundering gebouwd. De vloeren van het pand uit Fase B (sporen 1009 en 1011/1012) liggen ook bovenop of hoger dan de structuren van Fase A, ca. 11m35 TAW ten opzichte van 11m20 TAW. De funderingen en muren uit Fase A werden dus gesloopt voorafgaandelijk aan de bouw in Fase B.

Op basis van de historische kaarten uit de 15de en 16de eeuw waarop enkele kleinere huizen staan afgebeeld ter hoogte van het plangebied kan worden aangenomen dat de structuren uit Fase A daaraan te linken zijn (zie Figuur 3, Figuur 5, Figuur 20). Vermoedelijk betreft het minimaal twee aparte huizen met respectievelijk fundering 1019 in het oosten en fundering 1020/1021 in het westen van het plangebied.

Plan 11: Sporenkaart van de structuren uit Fase A (groen) met aanduiding van de (minimaal) twee aparte gebouwen in deze fase (oranje).

3.3.4 Middeleeuwse bewoningsfase

Er werden tijdens de opgraving geen sporen of structuren aangetroffen die te dateren zijn in de middeleeuwen. Er werd wel middeleeuws vondstmateriaal ingezameld en dat uit ophooglagen bij aanleg van het vlak en bij het graven van de twee diepere profielputten. Het betreft met name aardewerk uit de late 12de-13de eeuw en ook de 14de-15de eeuw. Ter hoogte van het onderzoeksterrein zijn dus zeker ook (laat)middeleeuwse bewoningsniveaus aanwezig, maar door de beperkte uitgraving die nodig was voor plaatsing van de vloerplaat van het nieuwe gebouw werden deze niveaus niet verstoord. Ze werden bijgevolg ook niet vlakdekkend onderzocht tijdens het uitgevoerde onderzoek. Enkele oudere onderzoeken in de onmiddellijke omgeving geven ons wel een beeld van de situatie ter

⁵⁹ LALEMAN & RAVESCHOT 1991, p.139.

⁶⁰ LALEMAN & RAVESCHOT 1991, pp.141, 145; LALEMAN & STOOPS 2008, p.177.

⁶¹ LALEMAN & STOOPS 2008, p.166-167.

hoogte van het plangebied in de (late) middeleeuwen, de fase die voorafgaat aan de hierboven besproken Fase A.

Bij de opgraving door de stad Gent in de Kapittelstraat werd een fundering aangetroffen die opgebouwd was uit blokken Doornikse kalksteen.⁶² De fundering liep parallel aan de straat en bevond zich ongeveer 4,50-5,00m ten zuiden van de huidige onderzoekszone. De bovenzijde van de fundering bevond zich ongeveer 1,00m onder het straatniveau op ca. 10m50 TAW. De fundering steunde rechtstreeks op de moederbodem op ongeveer 9m50 TAW. Bij het onderzoek werd duidelijk dat de fundering een buitengevel moet zijn geweest van een stenen pand dat ten noorden, dus ook ter hoogte van de huidige onderzoekslocatie, moet hebben gelegen. De fundering die werd gedateerd in de 12de-13de eeuw kan mogelijk worden toegeschreven aan het Massemijnsteen, een huis van de adellijke familie Masmines, dat zich volgens historische bronnen situeerden ten noorden van de Sint-Janskerk langs de Kapittelstraat. Een projectie van de fundering ten opzichte van het allesporenplan van het huidige onderzoek maakt duidelijk dat als deze muur 8,00m rechtdoor zou hebben gelopen in noordelijke richting, deze aanwezig zou moeten zijn geweest in profielput 1 (zie Plan 12). Daar werd deze structuur echter niet aangetroffen. Dat roept de vraag op of de fundering effectief wel rechtdoor liep of dat de structuur werd verstoord bij aanleg van meer recente funderingen, zoals spoor 1002 (Fase B). De gebruikte natuursteen in spoor 1002 wijst mogelijk op herbruik van bouw materiaal van het oudere middeleeuwse gebouw dat (gedeeltelijk?) werd afgebroken. Door de beperkte uitgraving in de huidige onderzoekszone werden elders ook geen sporen aangetroffen van eventuele funderingen die verbonden kunnen worden met wat mogelijk het Massemijnsteen moet zijn geweest en kunnen hierover dus geen uitspraken worden gedaan.

Plan 12: Projectie van de fundering aangetroffen bij het onderzoek van de stad Gent in de kapittelstraat (blauw) ten opzichte van de allesporenkaart van de opgraving.⁶³

Bij een grootschalig onderzoek in het bouwvolume van het seminarie dat ten westen aansluit aan de huidige onderzoekslocatie, het zogenaamde Enghienhuis, werden eveneens funderingen uit Doornikse kalksteen aangetroffen van een gebouw dat dateert in de volle middeleeuwen, ten vroegste midden 11de eeuw.⁶⁴ Het natuurstenen gebouw, met afmetingen 29m bij 8,40m, bestond uit twee beuken met centraal in de lengte vijf pijlers, eveneens opgebouwd uit Doornikse kalksteen. Het bleek in oorsprong breder te zijn dan het huidige bouwvolume, dat een aanpassing is van het middeleeuwse bouwvolume uit de late 15de of begin 16de eeuw. De exacte functie van het gebouw uit de volle middeleeuwen is niet geheel duidelijk. Het is wel duidelijk dat het is georiënteerd op de vroege Sint-Janskerk. Het grote volume en de datering ervan zouden kunnen suggereren dat het gebouw een aula

⁶² VERMEIREN et al. 2015.

⁶³ VERMEIREN et al. 2015

⁶⁴ BONCQUET 2014, pp.30-49, 111-116.

betrof, een onderdeel van een versterkte residentie die als zaal op openbare activiteiten was afgestemd.⁶⁵

Tijdens de middeleeuwen moet er dus zeker bewoning zijn geweest ter hoogte van het plangebied. Het gebouw, mogelijk het Massemijnsteen, waarvan funderingen werden aangetroffen onder de Kapittelstraat moet zeker ook aanwezig zijn geweest binnen de onderzoekszone. Door de beperkte uitgraving die nodig was in functie van de nieuwbouw werden eventuele funderingen van dit gebouw echter niet geraakt. Bijgevolg heeft het huidige onderzoek niet meer licht kunnen werpen op de exacte locatie, afmetingen en indeling ervan.

⁶⁵ DE MEULEMEESTER 1999, p.372.

4 Vondsten

4.1 Inleiding

Na de bespreking en interpretatie van de aangetroffen sporen wordt in onderstaand hoofdstuk het vondstenensemble onder de loep genomen. Dit hoofdstuk omvat een assessment en analyse van de aangetroffen vondsten per aangetroffen materiaalcategorie. Het assessment bestaat uit een beschrijving van de gebruikte methode en een inventaris van de vondsten, gevolgd door een interpretatie. Verder wordt bepaald voor welke vondsten een verdere conservatie of behandeling noodzakelijk is. Door het bepalen van het potentieel op kenniswinst en de exploitatie hiervan zal een selectie van de vondsten gekozen worden voor analyse. De methode voor verdere uitwerking wordt geselecteerd en de resultaten van de analyse en interpretatie worden vervolgens weergegeven.

Administratieve gegevens

Tijdens de verschillende veldwerkfase werden in totaal 18 vondstnummers uitgeschreven. Zoals gebruikelijk bij een stadskernopgraving werd het grootste deel van het vondstenensemble ingenomen door aardewerk (n = 12). Daarnaast werden ook enkele metaalvondsten (n = 3), dierlijk bot (n = 1) bouwkeramiek (n = 1) en natuursteen (n = 1) ingezameld.

Methode en technieken

Per spoornummer zijn alle vondsten bekeken en ingevoerd in de vondstdeterminatietabel. Zo werd eerst gekeken naar de vondstcategorie, vervolgens naar de dominante deelcategorie, waarna de belangrijkste gegevens m.b.t. de vondsten genoteerd werden. Er is ook getracht om de vondsten van een preliminaire datering te voorzien.

Volgende binnen BAAC Vlaanderen aanwezige materiaalspecialisten werden geraadpleegd (zie Tabel 2).

Tabel 2: Geraadpleegde interne BAAC-specialisten

VONDSTCATEGORIE	SPECIALIST
(POST)MIDDELEEUWS AARDEWERK	O. VAN REMOORTER
DIERLIJK BOTMATERIAAL	C. KRUG
METAAL	R. BAKX
NATUURSTEEN	C. STERN

4.2 Aardewerk

Assessmentmethode

Alle scherven van Gent-Biezekapelstraat-Poortgebouw zijn eerst gedetermineerd op basis van aardewerksoort, vervolgens naar de dominante deelcategorie, waarna de belangrijkste gegevens m.b.t. de scherven genoteerd werden. Zo werd gekeken naar vorm en vormdetails, versiering. Uitzonderlijke kenmerken, zoals onder andere het al dan niet verweerd of gefragmenteerd zijn van de scherven is opgenomen in de determinatietabel. De scherven waarvan een vorm of versiering kon gedetermineerd worden, zorgen mogelijk voor een nauwere datering. Er werd ook getracht een ruwe datering te plakken op het materiaal. Indien een verfijning van deze datering mogelijk bleek werd dit bij de opmerkingen toegevoegd.

Inventaris

Voor de inventaris wordt verwezen naar de assessmenttabel (zie Tabel 3), waarin alle data per vondstnummer is verzameld. Uit deze inventaris blijkt dat tijdens de opgraving 78 aardewerkfragmenten werden ingezameld die uit middeleeuwse of postmiddeleeuwse sporen afkomstig zijn. Het gaat hierbij vooral om nieuwe tijd aardewerk, maar ook vol tot laatmiddeleeuws aardewerk werden tussen de scherven herkend.

Interpretatie

Het aangetroffen aardewerk van Gent-Biezekapelstraat-Poortgebouw omvat in totaal 78 scherven. Binnen die ensemble kunnen volgende aardewerkgroepen herkend worden: gedraaid grijs, hoogversierd, vroegrood en rood aardewerk, steengoed met oppervlaktebehandeling, en faience. Het materiaal is doorgaans goed bewaard. De fragmentatie is vrij variabel. Sommige vondstnummers hebben een sterk gefragmenteerd materiaal, maar andere contexten hebben minder sterk gefragmenteerd materiaal. De ensembles zijn over het algemeen genomen vrij homogeen te noemen, met slechts af en toe aanwijzingen voor vermengd materiaal. Dit vermengd materiaal is afkomstig uit ophogingslagen of werd ingezameld bij het opschonen van muurwerk.

Het aardewerk dateert doorgaans vooral in de nieuwe tijd. Verder werden ook enkele vondstnummers herkend die duidelijk ouder materiaal omvatten. Het gaat hierbij dan vooral om aardewerk dat vanaf de late 12de eeuw te dateren valt (VNR18, aangetroffen tijdens aanleg profiel palencluster 2). Verder is ook nog aardewerk dat in de 13de eeuw (VNR 13, 14, 16 bij het couperen van S1020 – aanleg profielput 1), en in de 14de-15de eeuw te dateren valt (VNR 1 en 2, bij de aanleg van vlak 1 west).

Het aardewerk is helaas zeer sterk gefragmenteerd, waardoor een verdere detailstudie slechts weinig tot geen extra informatie zal opleveren. De wetenschappelijke waarde van dit materiaal is daardoor reeds bereikt.

Conservatie en behandeling

De ingezamelde vondsten hebben geen conservatie of behandeling nodig.

Potentieel op kenniswinst

Het potentieel van een goed opgegraven aardewerkassemblage is veelzijdig. Eerst en vooral heeft de materiaalcategorie van het aardewerk het potentieel om verschillende ruime chronologische fases op de site te identificeren. Wanneer het aardewerk in associatie met sporen of structuren is aangetroffen is het in sommige gevallen ook mogelijk om verschillende occupatiefases van elkaar te onderscheiden en dus een beter inzicht te krijgen in de tafonomie, relatieve chronologie en de onderlinge verhouding

van deze sporen en structuren op de site. Een vergelijking tussen de typochronologie van het aardewerk en van eventuele structuren is hierbij interessant en aangewezen. Naast het chronologisch aspect kan aardewerk ook een indicator zijn voor specifieke artisanale en huishoudelijke activiteiten. De materiaalcategorie kan dus bijdragen tot een functionele interpretatie van bepaalde handelingen of processen die zich afspelen op de site. Als laatste draagt het bestuderen van aardewerkassemblages ook bij tot het beter begrijpen van de verschillende lokale en regionale aardewerktradities.

Het aangetroffen aardewerk van de opgraving thv het Poortgebouw is te gefragmenteerd en te weinig talrijk aanwezig om een verdere studie van het materiaal noodzakelijk te maken. Op basis van het assessment op het aardewerk hebben deze vondsten hun informatiewaarde reeds behaald in het kader van dit onderzoek.

Exploitatie kenniswinst

Niet van toepassing.

Tabel 3: Assessmenttabel aardewerk

VNR	WERKPUT	SPOOR	VONDSTCATEGORIE	DOMINANTE DEELCATEGORIE	BEWARING	FRAGMENTATIE	TELLING	CHRONOLOGIE	INTRUSIEF/RESIDUEEL	BIJZONDERE KENMERKEN	OPMERKINGEN
1	1	tussen 1001 en 1009	aw	steengoed	goed	matig	1	LME	geen	1 rand drinknap Siegburg SG	14e-15e
2	1	bij vrijleggen 1013	aw	roodbakkend	goed	groot	5	LME-NT	mogelijk gemengd	1 lensbodemp, 2 wand, 1 rand grape, 1 rand/oor grape	14e-15e
5	1	1014 thv 1016	aw	roodbakkend	goed	groot	17	NT	geen	1 pootje, 1 standring, 11 wand, 4 rand (2 grape, 1 voorraadpot, 1 kommetje?) rood	16e
6	1	1015	aw	roodbakkend	goed	groot	6	NT	geen	1 bodemp standring papkom, 5 wand rood	16e-18e
9	1	puinvulling 1019 en 1020/1021	aw	roodbakkend	goed	groot	5	LME-NT	geen	1 bodemp spaarpot op standvlak, uivormig type, 2 rand (kan/kruik en kookkan/grape met gietsneb) rood, 1 wand SG met zoutglazuur	15e-16e
11	1	1001 tussen vlak 1 en OK muur	aw	roodbakkend	goed	groot	1	NT	geen	1 rand voorraadpot/grape	17e-18e
12	1	tussen 1001 en 1009	aw	roodbakkend	goed	groot	1	LME-NT	geen	1 rand grape rood, misschien Doorniks? Glazuur sterk gecraqueleerd	15e-16e
13	1	1020 L1	aw	hoogversierd	goed	groot	2	LME	geen	1 oor kruik HVS, 1 wand gedr grijs	13e
14	1	1020 L2	aw	gedraaid grijs	goed	groot	1	LME	geen	1 bodemp kookkan op meerledige standvin	13e
16	1	1020 L3	aw	gedraaid grijs	goed	groot	5	LME	geen	1 wand/oor aanzet VR, 3 wand, 1 rand voorraadpot/kogelpot gedr grijs	13e
17	1	AAVL 1 Westzone	aw	roodbakkend	goed	groot	22	NT	vermoedelijk gemengd	1 wand Faience, 14 wand, 2 oor, 5 rand (1 schaal, 4 grape/voorraadpot) rood	17e-18e
18	1	tegen S2025	aw	gedraaid grijs	goed	groot	12	VOLME	geen	1 rand kogelpot VR, 1 wand ML, 8 wand, 2 rand (2 voorraadpotten, 1 met vingerindrukken op rand)	late 12e

4.3 Metaal

Assessment

Er werden tijdens het veldwerk drie metaalvondsten (VNR3, 10 en 15) ingezameld.

- VNR3: kwart van een munt die werd aangetroffen bij aanleg van het vlak ter hoogte van spoor 1013. Geen verdere determinatie mogelijk.
- VNR10: De metaalvondst werd aangetroffen bij de aanleg van vlak 1 in een puinvulling tussen spoor 1019 en 1020/1021 in het westen van de werkput. Het betreft een niet definieerbaar stuk metaal dat vermoedelijk als bouwelement diende.
- VNR15: stukje lood ingezameld ter hoogte van spoor 1020. Geen verdere determinatie mogelijk.

Verdere analyse of studie van het vondstmateriaal is niet noodzakelijk. Op basis van het assessment hebben deze vondsten namelijk hun informatiewaarde al behaald in het kader van dit onderzoek. De vondsten hebben geen conservatie of behandeling nodig.

4.4 Dierlijk bot

Assessment

Het dierlijk bot werd ingezameld uit een ophooglaag bij aanleg van vlak 1 ter hoogte van spoor 1013. Het betreft vier stukken botmateriaal met een goede conservering en een hoge fragmentatiegraad.

- 1 radius van een rund, proximale deel, volwassen dier, geen bewerkingssporen
- 1 rib van zoogdier groot, geen bewerkingssporen
- 1 metatarsus van schaap/geit, proximale deel, volwassen dier, geen bewerkingssporen
- 1 wervel van zoogdier midden, geen bewerkingssporen

Verdere analyse of studie van het vondstmateriaal is niet noodzakelijk. Op basis van het assessment hebben deze vondsten namelijk hun informatiewaarde al behaald in het kader van dit onderzoek. De vondsten hebben geen conservatie of behandeling nodig.

4.5 Natuursteen en bouwkeramiek

Assessment

De vondsten natuursteen en bouwkeramiek werden beiden ingezameld bij aanleg van vlak 1 ter hoogte van spoor 1016. Het natuursteen betreft een verder niet te definiëren stuk Doornikse kalksteen, vermoedelijk gebruikt in een van de bouwfasen. Het bouwkeramiek betreft een stuk pleisterwerk.

Verdere analyse of studie van het vondstmateriaal is niet noodzakelijk. Op basis van het assessment hebben deze vondsten namelijk hun informatiewaarde al behaald in het kader van dit onderzoek. De vondsten hebben geen conservatie of behandeling nodig.

4.6 Bewaring en deponering

Alle ingezamelde vondsten werden aan een basisregistratie, assessment en eventuele analyse onderworpen en voorlopig bewaard volgens de beschreven methoden in de Code van Goede Praktijk.

Op basis van de waardering van het vondstenbestand en de bepaling van de mogelijkheden tot exploitatie van kenniswinst kon bepaald worden dat de vondsten een voldoende goede bewaring kennen en gedeeltelijk al tot kennisvermeerdering hebben geleid in de context van dit onderzoek. Aangezien deze vondsten nog informatiewaarde hebben en nog in een ruimer kader onderzocht kunnen worden, dienen ze bewaard te blijven. Deze vondsten worden gedeponeerd volgens de beschreven methode in de Code van Goede Praktijk. Een deel van de vondsten is te fragmentair bewaard gebleven en/of biedt geen meerwaarde meer. Deze vondsten worden dan ook niet in bewaring genomen. De te deponeren vondsten worden hierbij beperkt tot deze die geschikt zijn voor bijkomende interpretatie en/of uitgebreider onderzoek.

De selectie of deselectie gebeurde door de erkende archeoloog in samenspraak met de materiaalspecialisten en met goedkeuring van de zakelijkrechthouders en/of gebruikers van het archeologisch ensemble. Zakelijkrechthouders (dit zijn eigenaars, erfpachters, vruchtgebruikers, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers van een archeologisch ensemble moeten dit in één geheel bewaren, in goede staat behouden en beschikbaar houden voor wetenschappelijk onderzoek. Eigenaars kunnen zelf deze verantwoordelijkheid dragen of het ensemble overdragen aan een erkend onroerenderfgoeddepot. (zie artikel 5.2.1 en 5.2.2 van het Onroerenderfgoeddecreet). Een lijst van de vondsten die worden gedeselecteerd is opgenomen in onderstaande tabel. De vondstenlijst is opgenomen in bijlage van dit eindverslag.

Tabel 4: Oplijsting en motivatie voor deselectie van de vondsten

VONDSTNR	SPOORNR	VONDSCAT.	AANTAL	BEWARING/ DESELECTIE	MOTIVATIE
7	1014	BK	1	Deselectie	Ondefinieerbaar stukje pleisterwerk
8	1014	NS	1	Deselectie	Ondefinieerbaar stuk natuursteen
10		MET	1	Deselectie	Ondefinieerbaar stukje metaal
15	1020	MET	1	Deselectie	Ondefinieerbaar stukje lood

5 Stalen

Er werden tijdens het veldwerk geen monsters ten behoeve van natuurwetenschappelijk onderzoek genomen. Dit aangezien er zich geen sporen of structuren aandienden om bemonsterd te worden. Als verklaring van het uitblijven van contexten zoals beer-/waterputten, grachten en houten structuren, is te wijten aan de eerder geringe ontgravingsdiepte. Ook werden tijdens het veldonderzoek geen menselijke begravingen aangetroffen. In de originele Bijzondere Voorwaarden waren voor natuurwetenschappelijk onderzoek verschillende stelposten voorzien, maar hier zal dus geen beroep op worden gedaan.

6 Synthese onderzoeksresultaten

6.1 Datering en interpretatie van de archeologische site

Tijdens het archeologisch onderzoek ter hoogte van het Poortgebouw van het bisschoppelijk seminarie werden verschillende sporen en structuren aangetroffen die verbonden kunnen worden met voorgaande bewoningsfasen op de locatie. Het betreft in hoofdzaak harde structuren zoals funderingen, muren en vloeren. Er kon voor de aangetroffen structuren een driedelige fasering worden opgesteld die alle drie in de postmiddeleeuwse periode dateren.

- De structuren in de meest recente fase (Fase C) konden worden toegeschreven aan het laatste gebouw dat voorafgaand aan het veldwerk werd afgebroken. Het pand werd opgetrokken in 1872. De funderingsresten ervan werden over de gehele oppervlakte van de onderzoekszone aangetroffen en hadden een grote versturende impact op de sporen en structuren uit de oudere bouwfasen.
- De muurresten uit de tweede bouwfase (Fase B) behoorden toe aan het gebouw dat in 1872 werd gesloopt en vervangen door het pand uit Fase A. Uit het archief is duidelijk dat het gebouw in 1752 in handen van de seminaristen, maar de bouw ervan dateerde vermoedelijk uit de 2de helft van de 17de eeuw. Op basis van enkele bouwplannen uit de 18de eeuw is duidelijk dat het pand een gelijkaardig grondplan had als het gebouw uit 1872. Een belangrijk verschil was wel dat de rooilijn van dit gebouw iets meer zuidelijk gelegen was en aansloot op die van het bouwvolume waartegen het in het westen was gebouwd. Hierdoor was enkel de noordelijke gevel van het gebouw bewaard gebleven. Algemeen waren de structuren uit deze fase zwaar verstoord door de fundering uit Fase A.
- De oudste bouwfase (Fase A) dateert uit de late 15de-begin 16de eeuw en kan worden verbonden met de bebouwing voorafgaand aan het grote gebouw dat in 1872 werd gesloopt. Op basis van historische kaarten uit de 15de en 16de eeuw kan worden aangenomen dat er ter plaatse meerdere kleinere huizen stonden. Hiervan werden enkele funderingen aangetroffen. Opmerkelijk is dat in deze structuren gebruik is gemaakt van een combinatie van bakstenen en Doornikse kalksteen. Vergelijking met andere onderzoeken in de Gentse binnenstad in combinatie met de historische kaarten doet vermoeden dat deze structuren dateren uit de late 15de of begin 16de eeuw.

Er werden tijdens het onderzoek geen bouwsporen of -structuren aangetroffen die dateren in de middeleeuwen. De oorzaak hiervan kan gevonden worden in het feit dat door de beperkte uitgraving nodig voor de plaatsing van de nieuwbouw de middeleeuwse niveaus niet werden verstoord en dus ook niet vlakdekkend onderzocht. Op twee locaties werden wel diepere profielputten gegraven, dit in functie van twee palenclusters. Hierin werden deze middeleeuwse niveaus wel bereikt en werd er effectief vondstmateriaal uit de 12de, 13de en 14de eeuw ingezameld.

Op basis van onderzoek in de onmiddellijke omgeving is ook duidelijk dat er ter hoogte van de onderzoekslocatie zeker bewoning moet zijn geweest in de middeleeuwen. Resten van deze bewoning, opgetrokken uit de typische Doornikse kalksteen, werden zowel aangetroffen bij onderzoek in de Kapittelstraat als het naastgelegen Enghienhuis. De bewoning bevond zich ter hoogte van wat nu de Kapittelstraat is en grensde meteen aan het kerkhof van de oude Sint-Janskerk. Ze kan mogelijk verbonden worden met het MassemijNSTEEN (12de-13de eeuw) en een groot aulagebouw uit de 11de eeuw.

6.2 Onderzoeksvragen: antwoorden

In de Bijzondere Voorwaarden werden onderstaande onderzoeksvragen opgelijst die bij het onderzoek moeten beantwoord worden:

- *Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?*

verschillende sporen en structuren aangetroffen die verbonden kunnen worden met voorgaande bewoningsfasen op de locatie. Het betreft in hoofdzaak harde structuren zoals funderingen, muren en vloeren. De structuren dateren allemaal in de postmiddeleeuwse periode. Door de versturende impact van de meest recente bouwphase zijn de structuren uit de oudere bouwfasen relatief zwaar verstoord en slecht geconserveerd.

- *Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?*

Er kon voor de aangetroffen structuren een drieledige fasering worden opgesteld die alle drie in de postmiddeleeuwse periode dateren.

- Fase C (1872 – heden): De muurresten van het huidige pand dat in 1872 werd opgetrokken en voorafgaand aan het veldonderzoek werd gesloopt.
- Fase B (2de helft 17de eeuw – 1872): De muurresten uit deze bouwphase kunnen worden gelinkt aan het pand dat in 1872 werd gesloopt. Een precieze datering voor de bouw is niet duidelijk.
- Fase A (Late 15de - begin 16de eeuw): Enkele funderingsmuren die stratigrafisch voorafgaan aan het gebouw uit Fase B. Op basis van historische kaarten moeten de structuren ten laatste in begin van de 16de eeuw zijn opgetrokken.

- *Wat is de relatie tussen de historisch gedocumenteerde panden en het aanwezig archeologisch erfgoed?*

Van het pand dat in 1872 (Fase C) werd opgericht waren de funderingen zeer goed bewaard. Deze aanleg van deze funderingen bleken een grote versturende impact te hebben gehad op de oudere muurresten. Van het gebouw dat in 1752 in handen kwam van de Seminaristen en in 1872 werd gesloopt (Fase B) werden ook nog verschillende funderingsresten aangetroffen. Een projectie van deze structuren op de bouwplannen uit 1773 en ca. 1800 brengt dit zeer goed in beeld. Oudere funderingsresten (Fase A) kunnen vermoedelijk gelinkt worden aan bewoning die staat afgebeeld op historische kaarten uit de 15de en 16de eeuw, zoals de kaart van Hondius (1641) of het 'Panoramisch gezicht op Gent' (1534).

- *Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden (na de bouw van de kelders en ervoor)? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?*

Er werden enkel bewoningssporen aangetroffen tijdens het onderzoek, geen sporen van artisanale of andere activiteiten.

- Wat zeggen de aangetroffen vondsten (ook bouw materiaal) over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de gebruikers/bewoners?

De aangetroffen vondsten zijn te beperkt om hierover uitspraken te doen. Het gebruik van natuursteen in de funderingen in Fase B en Fase A kan aanwijzing zijn voor een hogere sociale status van de eigenaren van deze gebouwen. De mogelijkheid bestaat echter ook dat het herbruik betreft van bouwmaterialen van oudere structuren.

- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?

Er werden geen organische of anorganische vondsten ingezameld tijdens het onderzoek.

- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?

De vondsten dateren in hoofdzaak in de postmiddeleeuwse periode en kunnen worden verbonden met de bewoning ter plaatse in Fase B en Fase C. Het aardewerk bleek zeer sterk gefragmenteerd, waardoor een verdere detailstudie slechts weinig tot geen extra informatie zou opleveren. Bijkomende interpretaties konden op basis van het ingezamelde materiaal dan ook niet worden gedaan.

- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?

De aangetroffen ophogingslagen dateren in hoofdzaak in de postmiddeleeuwse periode. Enkel in de twee profielputten konden diepere profielen worden geregistreerd tot in het niveau van de moederbodem. Hierbij werden ook enkele middeleeuwse ophogingslagen aangesneden waarvan de oudste dateerden in de 12de eeuw.

- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Gent?

Door de beperkte diepte van het onderzoek konden enkel de postmiddeleeuwse bewoningsfasen in detail worden onderzocht. De aangetroffen sporen en structuren kunnen worden gelinkt aan verschillende bouwfasen die reeds zijn gekend vanuit de archieven van het bisschoppelijk seminarie en op basis van historische bouwplannen en kaarten. De oudere, middeleeuwse lagen werden niet verstoord en werden niet vlakdekkend gedocumenteerd. De resultaten van het onderzoek laten bijgevolg enkel toe om uitspraken te doen over de bouwfasen van het bisschoppelijk seminarie en niet over de oudste stadsontwikkeling van Gent.

7 Samenvatting

In het kader van de renovatie van het Bisschoppelijk Seminarie aan de Biezekapelstraat te Gent werd door BAAC Vlaanderen bvba een archeologische opgraving uitgevoerd ter hoogte van het nieuwe 'poortgebouw' gelegen langs de Kapittelstraat. Het onderzoeksterrein had een oppervlakte van ca. 190m² groot. Door de nieuwbouwplannen dreigde een aanzienlijk stuk van het bodemarchief verloren te gaan.

Tijdens het onderzoek dat werd uitgevoerd tussen 20 april 2021 en 07 mei 2021 werd de onderzoekszone onderzocht in twee fasen. Er werd één archeologisch vlak aangelegd op een diepte van ca. 11m30 TAW. Dit was de diepte van de vloerplaat (onderkant op 11m64 TAW) plus een extra buffer van 35cm. Op dit niveau werden een aantal postmiddeleeuwse structuren, zoals funderingen, vloeren en poeren gedocumenteerd. De middeleeuwse bewoningsniveaus werden slechts beperkt aangesneden in twee diepere profielputten, gegraven ten behoeve van palenclusters, maar konden niet vlakdekkend worden opgegraven omdat ze niet werden bedreigd door de nieuwbouwplannen.

Op basis van de veldwaarnemingen in combinatie met historische bronnen zoals de archieven van het seminarie, bouwplannen en kaarten kon een driedelige fasering worden opgesteld voor de gedocumenteerde structuren. De meest recente fase (Fase C) betrof de funderingen van de huidige bebouwing, die in 1872 werd opgetrokken. Deze funderingen werden over de gehele oppervlakte van de werkput aangetroffen en bleken een relatief grote versturende impact te hebben gehad op de muurresten uit oudere bouwfasen. De tweede bouwphase (Fase B) werd gelinkt aan het gebouw dat voor 1872 aanwezig was op de locatie. Dit bouwvolume, met een gelijkaardige contour en indeling als het huidige pand, kwam in 1752 in bezit van de seminaristen en werd in 1872 gesloopt. De datum waarop het werd gebouwd, kon niet exact worden bepaald, maar op basis van historische kaarten, kan de bouw vermoedelijk in 2de helft van de 17de eeuw worden geplaatst. Opmerkelijk was dat de rooilijn van dit pand afweek van de huidige en gelijk was aan die van het aansluitende Enghienhuis. Tot de oudste bouwphase (Fase A) behoorden enkele funderingen opgebouwd uit een combinatie van natuursteen en baksteen. Een precieze datering voor deze structuren kan niet worden gegeven, maar op basis van historische kaarten en een vergelijking van de gebruikte bouwmaterialen, die ook op andere onderzoeken in de Gentse binnenstad werden aangetroffen, lijkt een datering in de late 15de of begin 16de eeuw het meest aannemelijk.

Er werden tijdens het onderzoek geen bouwsporen of -structuren aangetroffen die dateren in de middeleeuwen. In de profielputten werden wel enkele middeleeuwse lagen aangesneden waaruit vondstmateriaal uit de 12de-13de en 14de-15de eeuw werd ingezameld. Op basis daarvan en ook door eerder uitgevoerd onderzoek in de onmiddellijke omgeving is duidelijk dat er ter hoogte van de onderzoekslocatie zeker bewoning moet zijn geweest in de middeleeuwen. Deze bebouwing kan mogelijk gelinkt worden aan het Massemijnsteen (12de-13de eeuw) dat zich ter hoogte van wat nu de Kapittelstraat is bevond en grensde meteen aan het kerkhof van de oude Sint-Janskerk. Door de beperkte uitgraving die nodig was in functie van de nieuwbouw werden eventuele funderingen van dit middeleeuwse gebouw echter niet geraakt. Bijgevolg heeft het huidige onderzoek niet meer licht kunnen werpen op de exacte locatie, afmetingen en indeling ervan.

8 Addendum: Binnenplein – herinrichting en nutsleidingen

8.1 Context en onderzoeksoopdracht

Bovenstaand Eindrapport werd in het voorjaar van 2023 reeds definitief opgeleverd. Na het afwerken van de rapportage nam de opdrachtgever, Denys nv, echter contact op met het studiebureau BAAC Vlaanderen bvba om aan te geven dat op het binnenplein van het Bisschoppelijk Seminarie nog aanvullende werken (met ingreep in de bodem) zouden gebeuren die gerelateerd waren aan de nieuwbouw van het Poortgebouw. Concreet ging het om volgende werken met ingreep in de bodem:

- Opbreken en afvoeren van de huidige toplaag van het binnenplein met een oppervlakte van 1280 m²; vervolgens afgraven tot 40cm onder de vastgestelde nulpas (11,65m TAW). De vastgestelde nulpas was de dorpel van de ingang van de noordelijke vleugel van het Bisschoppelijk Seminarie (12,05m TAW);
- Aanleggen van een sleuf ten behoeve van nutsleidingen (gas en elektriciteit): in totaal ca. 100m lang, ca. 1,2m breed en dus 120m². De sleuf werd 80cm onder de nulpas en ca 3m van de gevels op het binnenplein aangelegd;
- Ingraven van infiltratiekragen: een zone van 3x8m werd uitgegraven tot 85cm onder de nulpas om infiltratiekragen te kunnen plaatsen.

Aangezien deze werken deel uitmaken van dezelfde bouwvergunning die aanleiding gaf tot de archeologische opgraving die in het voorgaand rapport beschreven werd, kon de archeologische opvolging van de werken onder dezelfde Bijzondere Voorwaarden uitgevoerd worden. De werken worden niet alleen uitgevoerd op hetzelfde perceel als waar de voorgaande opgraving op plaats vond (Gent, afdeling 3, sectie C, perceel 530H), in de Bijzondere Voorwaarden bij de vergunning wordt bovendien gestipuleerd dat de vergunning ook van toepassing is op de aanleg van enkele rioleringen bij het poortgebouw:

“Bij de aanleg van de kelder hoort ook de aanleg van enkele rioleringen. De aanleg van deze sleuven worden opgevolgd en indien relevante zaken aan het licht komen worden deze gedocumenteerd en onderzocht.”

Aangezien de vorige opgravingsvergunning (2021/001) reeds was verlopen diende een nieuw aanvraag te worden ingediend. Deze opgravingsvergunning (2023/001) werd vlot verkregen waardoor de werken ook vlot konden worden uitgevoerd en opgevolgd.

Omwille van het feit dat het Eindrapport rond de opgraving van het poortgebouw in principe al definitief was en de onderzoeksresultaten van het aanvullend onderzoek op het binnenplein eerder fragmentair bleken en niet zeer concreet gekoppeld konden worden aan de resultaten van de opgraving van het Poortgebouw, werd ervoor gekozen deze te beschrijven in dit Addendum-hoofdstuk.

8.2 Werkwijze en strategie

Zoals beschreven in de Bijzondere Voorwaarden werden de werken opgevat als een archeologische begeleiding. Het onderzoek werd uitgevoerd in de periode van 26 juni 2023 tot 4 juli 2023. De uitvoering verliep wat versnipperd over verschillende dagen aangezien de planning van de uitvoerend aannemer gevolgd werd. Er kunnen drie fases in de begeleiding onderscheiden worden:

1. Binnenplein (Werkput 2, vlak 1)

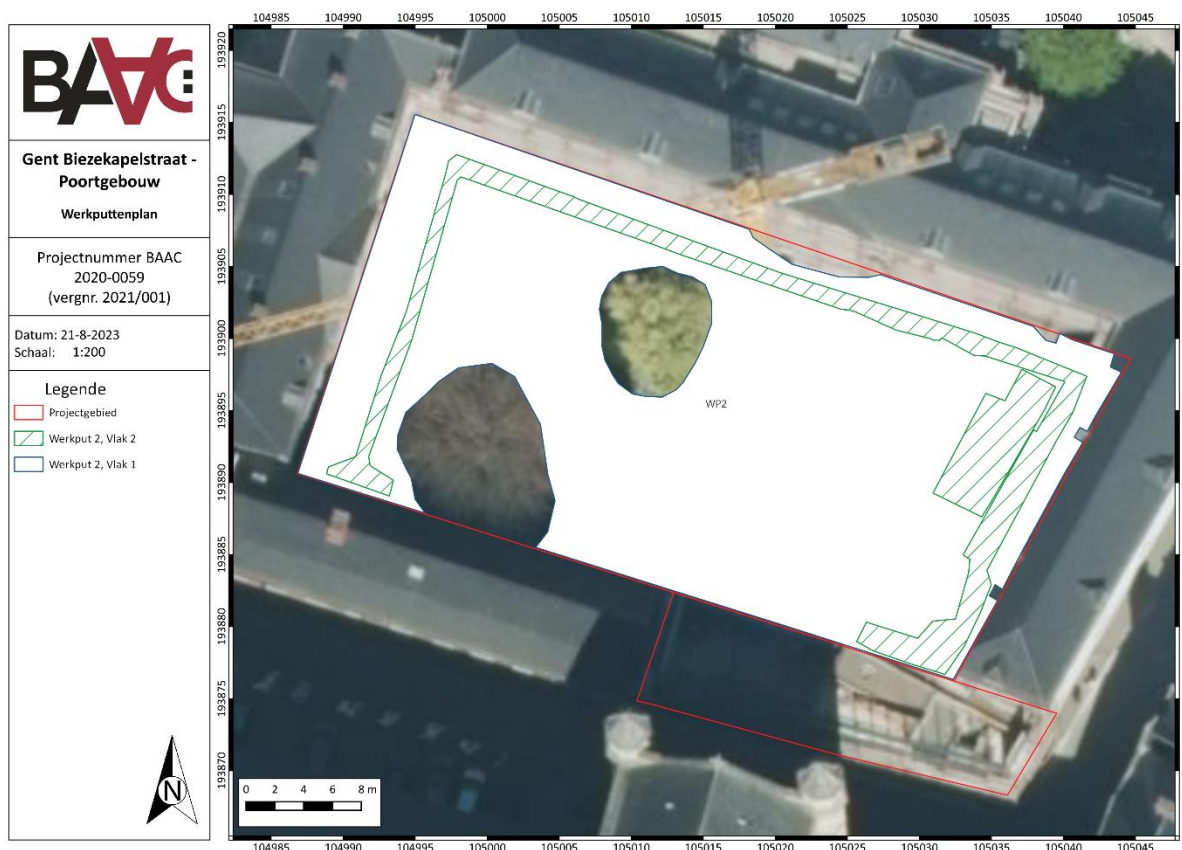
Het volledige binnenplein werd afgegraven tot 40cm onder de nulpas. Aangezien het bestaande afwerkingsniveau zich reeds een tiental cm onder de nulpas bevond werd na het verwijderen van de bestaande verharding slechts 10-20cm afgegraven. Dit werd over het volledige binnenplein gedaan met uitzondering van twee zones rond bestaande en te behouden bomen in het westen van de binnenplaats. Hier werd enkel de verharding weggenomen om schade aan de wortelstelsels zo veel mogelijk te vermijden. Het vlak (Werkput 2.1; Vlak 1) dat op deze manier ontstond bevond zich rond 11,65m TAW.

2. Sleuven nutsleidingen (Werkput 2, vlak 2)

Na het op niveau brengen van het binnenplein werden enkele brede sleuven uitgegraven waarbinnen elektriciteitskabels en gasbuizen zouden geplaatst worden op een zandbed. Deze sleuven werden 80cm onder de nulpas en dus 40cm onder vlak 1 aangelegd (TAW-hoogte van ca. 11,25m).

3. Sleuf infiltratiekragen (Werkput 2, vlak 2)

Als laatste ingreep werd in de noordoostelijke hoek van het binnenplein een uitgraving uitgevoerd van ca. 3x8m tot 85cm onder de nulpas. Dit om plastic infiltratiekragen op een zandbed te plaatsen die zouden instaan voor de geleidelijke infiltratie van het toekomstige regenwater.

Plan 13: Werkputtenplan archeologische begeleiding binnenplein.

De werken werden uitgevoerd met rupskranen van ca. 10 ton met een gladde graafbak. Van alle opgravingsvlakken werden overzichtsfoto's gemaakt. De werkputten en sporen werden ingetekend door middel van een GPS van het type Geomax Zenith 25 PRO en een Robotic Total Station van Geomax. Verder werden de sporen en structuren gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen en foto's. Opgravingsvlakken werden gedetecteerd met een metaaldetector. Sporen-, foto- en

vondstenlijsten werden digitaal geregistreerd in het veld. Gebruik makend van een GIS omgeving werden de verzamelde data verwerkt tot een gedetailleerd en overzichtelijk grondplan. Het veldwerk stond steeds onder toezicht van archeoloog Jasper Billemont.

Figuur 24: Afgraven van het binnenplein tot vlak 1.

Figuur 25: Uitgraven van de sleuven tbhv nutsleidingen.

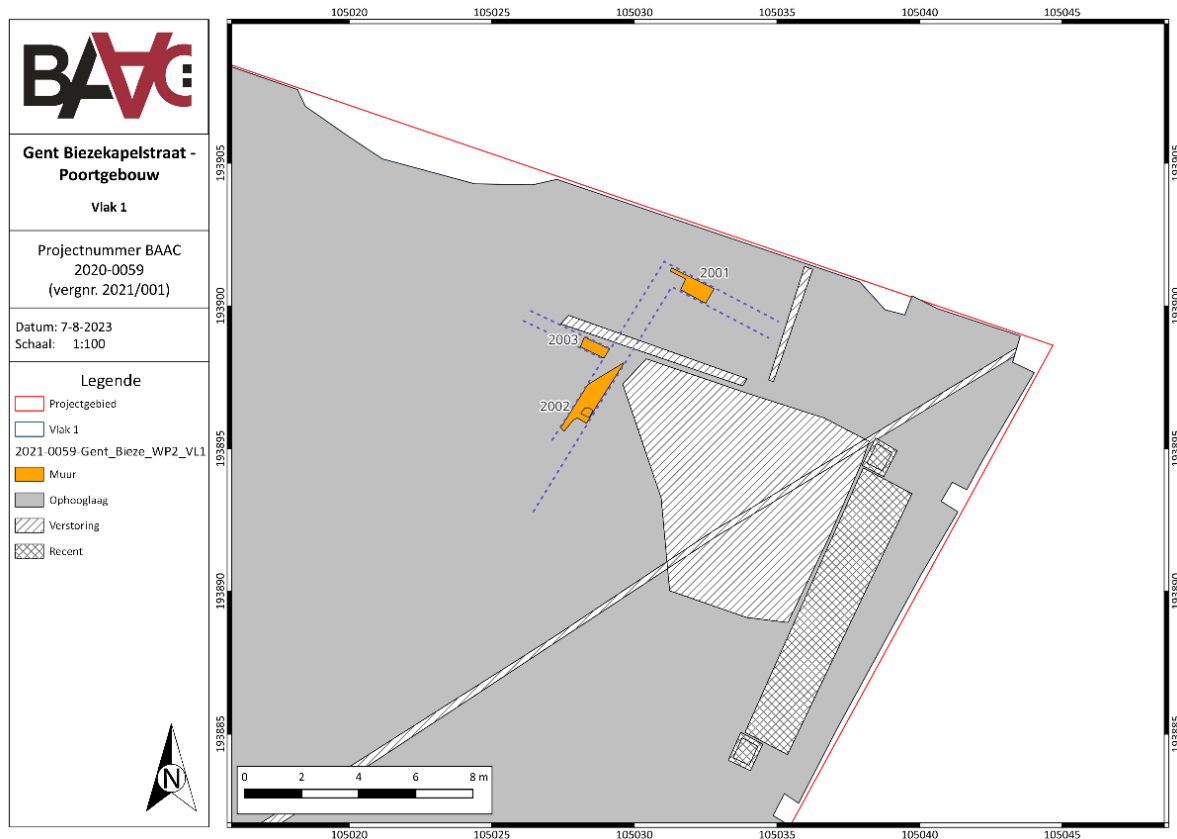
8.3 Sporen en structuren

Hoewel tijdens de werfbegeleiding op de binnenplaats van het Bisschoppelijk Seminarie een aantal zeer interessante sporen aan het licht kwamen, moet daarbij direct als voetnoot geplaatst worden dat deze zich gezien de beperkte omvang van de ingrepen kenmerken door hun geïsoleerde aard. Het is zeer moeilijk om aanknopingspunten te vinden waaraan de sporen gekoppeld kunnen worden. Afgezien daarvan toont het onderzoek wél aan dat er ter plaatse een zeer rijk archeologisch bodemarchief bewaard is gebleven.

Zoals aangehaald bestond de eerste deelfase van de begeleiding uit het verwijderen van de bestaande verhardingen op de binnenplaats. Nadat deze verwijderd was, werd het vlak nog enkele tientallen centimeters verdiept. Samenvattend kan gesteld worden dat er zich op dit niveau (ca. 11,65m TAW) geen opmerkelijke sporen of structuren manifesteerde. Als belangrijkste kunnen enkele muurfragmenten geciteerd worden in het noordoostelijke kwadrant van de binnenplaats. Hoewel deze inherent maar een beperkte informatiewaarde bevatten tonen ze wel aan dat de archeologie ter plaatse ondiep en goed bewaard was.

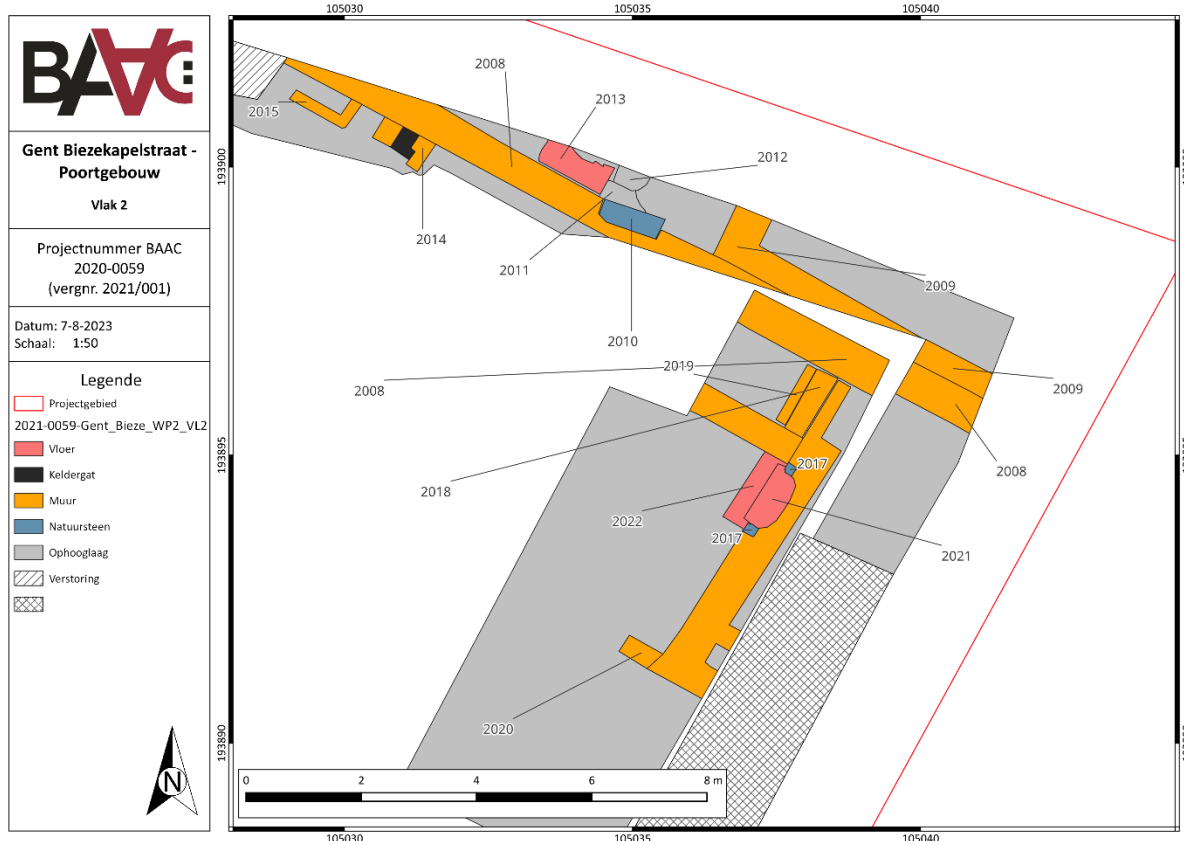
Sporen 2001 tot 2003 zijn drie muurfragmenten die door het afgraven van het vlak aan het licht kwamen. Spoor 2001 en 2003 waren opgebouwd uit bakstenen van een aanzienlijke grootte (26,5x12,5x6cm) die opgebouwd werden met een vrij zachte, beige-witte, kalkmortel. Gezien de grootte van de bakstenen kan hiervoor doorgaans een datering in de late middeleeuwen verwacht worden. We kunnen hier alvast meegeven dat deze groter zijn dan gelijk welke bakstenen die aangetroffen werden tijdens het archeologisch onderzoek onder het Poortgebouw zelf. Wanneer de muurfragmenten verlengd worden op het grondplan wordt duidelijk dat ze alle drie haaks op elkaar

liggen. Het lijkt dan ook verleidelijk om aan te nemen dat ze tot eenzelfde grondplan behoord moeten hebben of op zijn minst op elkaar georiënteerd werden.

Plan 14: Uitsnede grondplan vlak 1

Het tweede vlak, dat werd aangelegd in het kader van de sleuven voor nutsleidingen en de sleuf voor de infiltratiebekkens, bracht meer informatie aan het licht. Ook hier concentreerden de sporen zich in het noordwestelijke kwadrant van de binnenplaats. Zowel in het westen als het zuidoostelijke kwadrant van de binnenplaats werd enkel een vrij homogeen en op plaatsen sterk verstoord, ophogingspakket aangesneden.

Plan 15: Uitsnede grondplan vlak 2

Op het tweede vlak werden al snel de funderingen van spoor 2001 (spoor 2008), dat zich op vlak 1 bevond, aangetroffen. Delen van dit spoor werden zowel aangetroffen in de sleuven voor de nutsleidingen als in de sleuf voor de infiltratiekratten. Op dit tweede vlak kreeg de muur het nummer 2008. Deze massieve tweesteense muur van ca. 60cm (baksteenformaat 26,5x12,5x6cm) breed lijkt het ankerpunt te vormen voor de andere archeologische resten die aangetroffen werden. Hoewel een precieze reconstructie van een huisplattegrond moeilijk is, wijzen enkele de structuren die hieronder verder besproken worden er echter wel op dat het hier niet om een doorsnee woning gaat.

Centraal in de muur werd een massief stuk Doornikse kalksteen aangetroffen. Het stuk van zo'n 110x38cm werd duidelijk in de muur verwerkt en vormde de dorpel van een doorgang doorheen de muur. Of het hier ging om een doorgang naar buiten toe of een doorgang binnenin het gebouw is moeilijk te zeggen. Wel lijkt een vloertje (2013) aan de noordelijke zijde van de dorpel te suggereren dat zich hier alvast een binnenruimte bevond. Het vloertje bevond zich op een hoogte van 11,25m TAW en werd opgebouwd uit plavuizen van 18x18cm op een zandig zavelbed van enkele centimeters dik.

Figuur 26: Spoor 2013 (vloer)

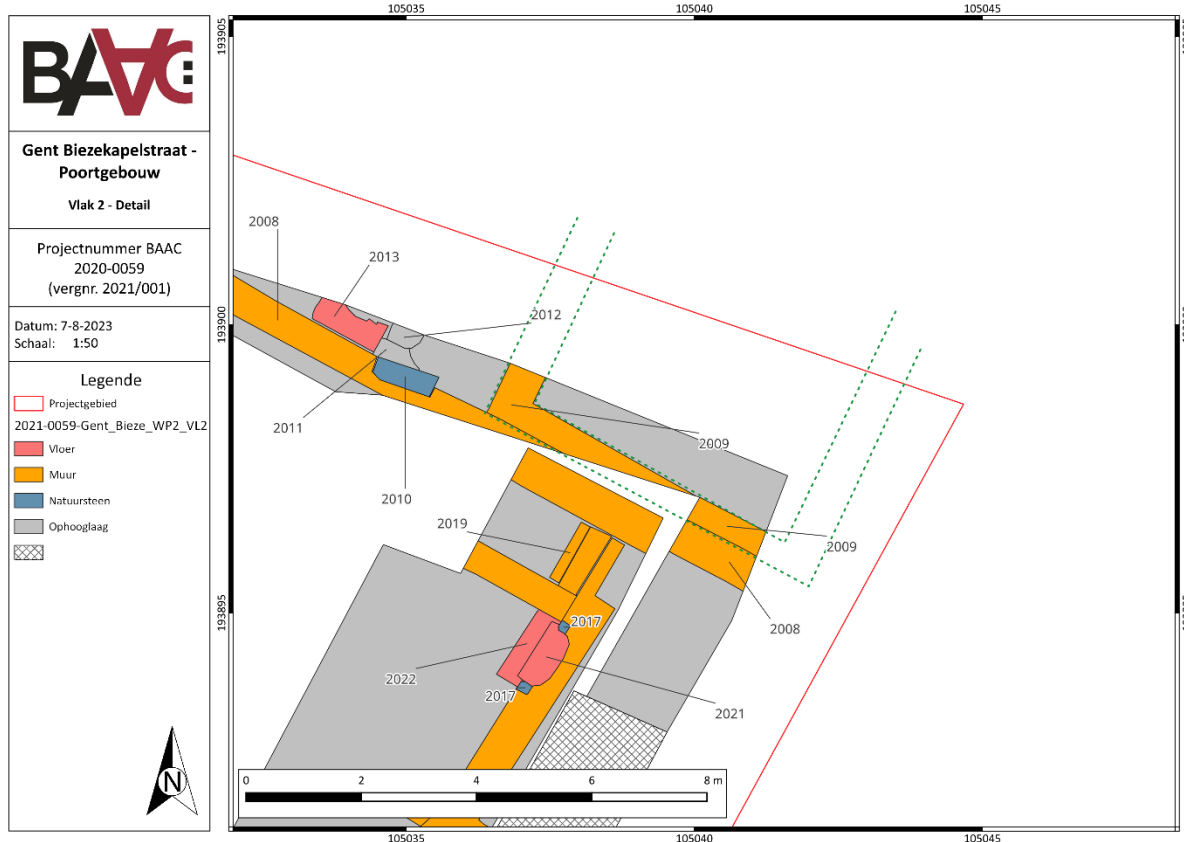
Figuur 27: Spoor 2008 (muur) 2010 (dorpel) en 2013 (vloer)

Net ten oosten van de dorpel en het vloertje, waar de muur 2001/2008 voor het eerst in de sleuven aangesneden werd, werd nog een tweede bakstenen constructie aangetroffen die aanvankelijk als muur geïnterpreteerd werd. De lineaire constructie werd tegen de muur 2001/2008 aangebouwd en loopt daar parallel aan. De structuur kon ca. vijf meter in het vlak gevolgd worden in oostnoordoostelijke richting waar hij na een rechte hoek in noordnoordoostelijke richting uit de aangelegde sleuf verdween. Na wat opkuiswerk werd duidelijk dat het hier ging om de aanzet van een gewelf. Daaruit zou men kunnen concluderen dat hier (zie Plan 16) een kelderstructuur moet gesitueerd worden. Het ophogingspakket binnen deze structuur was duidelijk een dempingspakket.

Figuur 28: Sporen 2008 (muur) en 2009 (aanzet gewelf)

Figuur 29: Detail spoor 2009 (aanzet gewelf)

Plan 16: Uitsnede grondplan met spoor 2009: kelderstructuur en extrapolatie

Net ten westen van de dorpel werd dan weer een structuur aangesneden die een toegang vormde tot een ondergrondse kelder of crypte. Deze werd opgebouwd uit dezelfde bakstenen van ca. 26,5cm lengte. Tijdens het onderzoek was het mogelijk een blik te werpen in de ondergrondse ruimte. De ruimte zelf betreden was te gevaarlijk. Ter hoogte van de doorgang was de ruimte grotendeels met puin gevuld. Wel kon opgemaakt worden dat het plafond in verschillende boogvormige gewelven uitgewerkt werd. Aangezien de structuur eigenlijk buiten het tracé van de sleuven lag en dus in situ bewaard zou blijven na de werken, werd deze niet verder blootgelegd.

2020-0059 - 2020/001 - WP: 2 - VL: 1 - SP: 2014

Figuur 30: Spoor 2014, opening naar een ondergrondse ruimte, op het tweede vlak van de werkput

Het graven van de sleuven voor de infiltratiekragen bracht een volgend deel van de puzzel aan het licht. Net ten zuiden van de centrale muur (Spoor 2001/2008) werd een haakse muur aangesneden (Spoor 2020) die opgebouwd werd uit dezelfde bakstenen van groot formaat (ca. 26,5-27cm). De 2-steense muur was 68cm breed en kon net geen 6m naar het zuidzuidoosten gevolgd worden in het archeologisch vlak. In de muur werd een haardplaats met schouwfundering aangetroffen. De halfcirkelvormige structuur werd op de hoeken telkens met een zandsteen afgewerkt (zie Figuur 32 en Figuur 33). De bodem van de haardplaats zelf werd gevormd door een vloertje van rode plavuizen (18x18x1,5cm). De haardplaats zelf werd omzoomd door een tweede, zeer fijn afgewerkt, vloertje. Het tweede vloertje was opgebouwd uit kleinere plavuizen met een basisafmeting van 6x6cm. De vierkantjes werden af en toe verder opgesplitst in driehoekjes om het patroon te vormen dat zichtbaar is op Figuur 33.

Figuur 31: Aanleg vlak 2 ter hoogte van infiltratiekratten.

Figuur 32: Spoor 2020 met schouwfundering tijdens aanvankelijk aanleggen van het vlak

Figuur 33: Sporen 2020 (muur) 2021 (haardvloer) en spoor 2022 (vloer) komen tevoorschijn tijdens opkuisen/verdiepen van vlak 2.

8.4 Vondsten

Tijdens de archeologische begeleiding werd slechts één vondstnummer uitgeschreven, V19, voor enkele van de kleine plavuizen van spoor 2022. Het betreft oxiderend gebakken plavuizen van 6x6x1,5cm met enerzijds beige glazuur en anderzijds een groenig loodglazuur.

8.5 Synthese onderzoeksresultaten

8.5.1 Datering en interpretatie van de archeologische site

Tijdens de archeologische begeleiding van de werken op het binnenplein van het Bisschoppelijk Seminarie werden verschillende archeologische sporen aangesneden. Deze kunnen vooral in verband gebracht worden met één of meerdere gebouwen die zich ter plaatse bevonden moeten hebben. Rond spoor 2008, een massieve centrale muur, concentreerden zich verschillende interessante sporen die allen een vergelijkbare opbouw (baksteenformaat en mortel) kenden. Zowel de grote dorpelsteen in Doornikse kalksteen als de fraai uitgewerkte haardplaats tonen aan dat het niet om een doorsneewoning lijkt te gaan. Verder kan nog de aanzet van een gewelfde structuur en de kelder of crypte aangehaald worden die duidelijk ook in verband met de structuur kunnen gebracht worden.

Tijdens het onderzoek werden geen vondsten ingezameld die kunnen helpen om de sporen in een chronologisch kader te plaatsen. Op basis van het bouw materiaal kan echter wel een zeer brede datering voor de resten naar voor geschoven worden. De centrale muur (spoor 2001/2008), waaraan een groot deel van de resten gekoppeld kunnen worden, werd opgebouwd uit bakstenen met een aanzienlijk formaat: 26,5-27x13x6cm. Algemeen genomen kan gesteld worden dat het formaat van de bakstenen afnam in de loop der eeuwen. Bakstenen van bovenstaand formaat zouden een datering kunnen hebben tot vanaf de eerste helft van de 14de eeuw⁶⁶. Dit zou de aangetroffen resten kunnen dateren in Fase A (zoals gedefinieerd voor de opgraving van het Poortgebouw) of zelfs nog vroeger in

⁶⁶ DEBONNE 2019, p.8

de fase van de middeleeuwse bewoning. Hypothetisch gesteld zouden de resten op deze manier deel uit kunnen maken van de kleinere gebouwen die zich ter hoogte van het projectgebied bevinden op het Panoramisch gezicht van Gent uit 1534 (zie Figuur 3).

8.5.2 Onderzoeksvragen

Onderstaand worden de onderzoeksvragen hernomen en aangevuld waar deze relevant waren voor de bijkomende fase van archeologische begeleiding:

- *Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?*

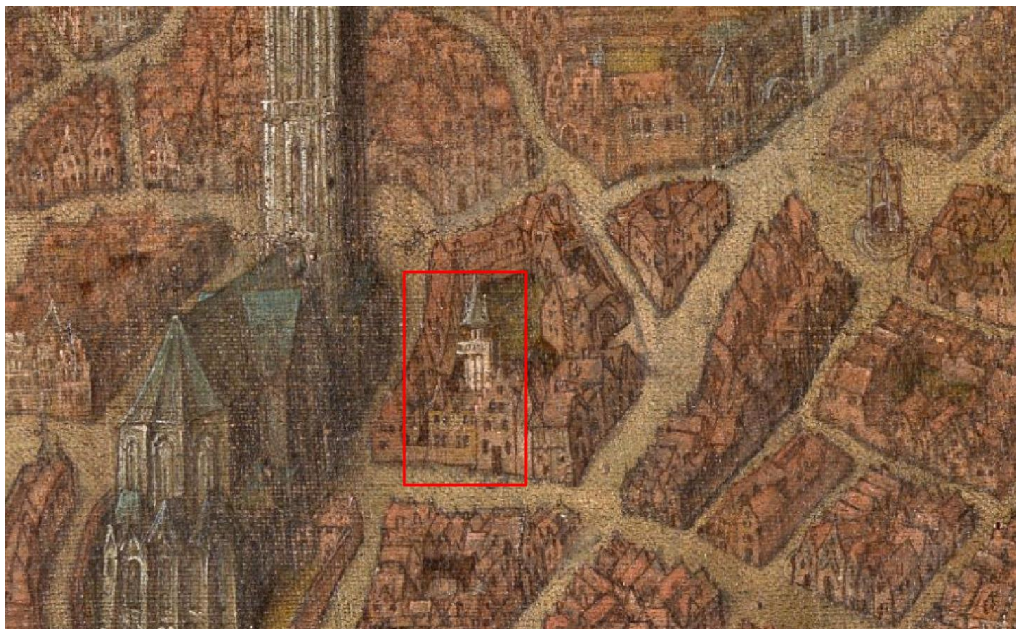
Tijdens de archeologische begeleiding werden verschillende sporen (muren, vloeren, haardplaats, ...) aangetroffen die op basis van hun typologie ruim gedateerd kunnen worden vanaf de late middeleeuwen. Op deze manier zijn de sporen waarschijnlijk ouder dan de oudste sporen die tijdens de opgraving van het Poortgebouw zelf aangetroffen werden. De sporen zijn relatief goed bewaard gebleven. Gezien de beperkte omvang van het onderzoek is het moeilijk de sporen in een bredere context te plaatsen.

- *Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?*

Alle sporen die aangetroffen werden kunnen met hoge waarschijnlijkheid in eenzelfde fase gedateerd worden die mogelijk de resten die aangetroffen werden onder het Poortgebouw chronologisch voorafgaan.

- *Wat is de relatie tussen de historisch gedocumenteerde panden en het aanwezig archeologisch erfgoed?*

De aangetroffen resten maken waarschijnlijk deel uit van de (kleinere) gebouwen die zichtbaar zijn op het Panoramisch gezicht van Gent uit 1534.

Figuur 34: Uitsnede panoramisch zicht van Gent (1534) met aanduiding van de kleinere gebouwen waarvan mogelijks resten aangetroffen werden

8.5.3 Samenvatting

Na de archeologische opgraving ter hoogte van het Poortgebouw van het Bisschoppelijk Seminarie aan de Biezekapelstraat in Gent werd door BAAC Vlaanderen onder dezelfde vergunning nog een aansluitende archeologische begeleiding uitgevoerd. Onderwerp van de werken die aanleiding gaven tot de begeleiding waren enkele nutswerken op de binnenplaats van het Seminarie. Ter plaatse werd de bestaande verharding verwijderd om plaats te maken voor een nieuwe inrichting en werden sleuven gegraven voor nutsleidingen.

Tijdens het onderzoek, dat uitgevoerd werd tussen 26 juni 2023 tot 4 juli 2023, werden hoofdzakelijk in de noordoostelijke hoek van de binnenplaats verschillende interessante archeologische structuren gedocumenteerd. Rond een centrale muur werd onder andere de ingangspartij met dorpel, een haardplaats en een kelder of crypte aangetroffen. Vooral de rijkelijke haardplaats doet vermoeden dat het geen doorsnee woning betreft. Gezien de beperkte ingrepen (zowel in oppervlakte als diepte) was het echter moeilijk om de sporen in een precieze of bredere context te plaatsen. De sporen tonen vooral aan dat ter plaatse de archeologie al ondiep een zeer goede bewaring kent.

Bij gebrek aan daterend vondstmateriaal moeten de structuren vooral op basis van hun typologische opbouw gedateerd worden tot ten vroegste de eerste helft van de 14de eeuw. Op zich is dit wel opmerkelijk aangezien er bij het onderzoek onder het Poortgebouw zelf in principe géén sporen aangetroffen werden die zo ver teruggaan in de tijd. Blijkbaar werden de gebouwen die ooit op de binnenplaats stonden, en terug zouden kunnen gaan tot de 14de eeuw, op een bepaald moment afgebroken om een binnenplaats te creëren en werden ter plaatse géén nieuwe structuren opgericht tot op heden. Dit heeft als gevolg dat de archeologische resten van deze laatmiddeleeuwse bebouwing nog relatief goed, dus zonder verstoring door postmiddeleeuwse verbouwing, bewaard zijn gebleven.

9 Lijsten

9.1 Figurenlijst

Figuur 1: Funderingsplan van het Poortgebouw met aanduiding van de palenclusters (rood). De palen zelf zijn aangeduid in het paars en de funderingsbalken zijn de gearceerde delen. Noorden is naar boven (plan opdrachtgever).....	5
Figuur 2: Sfeerbeelden tijdens de verschillende veldwerkfasen.	7
Figuur 3: Anonieme kaart zonder datum gebaseerd op 'Panoramisch gezicht op Gent' (1534) met aanduiding van het plangebied thv het Poortgebouw (groen).....	13
Figuur 4: Evolutie van het kerkgebouw tussen het midden van de 12 ^{de} en de late 16 ^{de} eeuw	14
Figuur 5: 'Panoramisch gezicht op Gent' uit 1534 met weergave van het kerkhof rondom de Sint-Janskerk. Plangebied Poortgebouw (groen) is aangegeven.	15
Figuur 6: Profiel 1: tekening, foto en beschrijving.	19
Figuur 7: Foto's van Profiel 2; rechts: detailfoto van de schuin wegduikende lagen onderaan het profiel.	20
Figuur 8: Schematische tekening profiel 2	20
Figuur 9: Allesporenplan WP1 vlak 1 met aanduiding van de profielen.	22
Figuur 10: Chronologisch sporenplan WP1 vlak 1.....	23
Figuur 11: Boven: bouwplan van de benedenverdieping uit 1931, de rode cirkel geeft de verspringing van de rooilijn aan ten opzichte van het naastgelegen bouwvolume. Onder: opmetingsplan van de laatste toestand van het poortgebouw, met in het groen de aanduiding van de toiletruimte.....	25
Figuur 12: Foto's van funderingen uit Fase A (spoor 1001). Hierop wordt ook meteen de verstorende invloed van deze bouwfase op de oudere sporen en structuren duidelijk.	26
Figuur 13: Foto's van kleinere profielputjes die werden gegraven naast fundering 1001 om de diepte ervan te kunnen vaststellen. Hierop is ook de getrapte opbouw van de structuur duidelijk zichtbaar.	27
Figuur 14: Boven: bouwplan van de benedenverdieping uit 1173. Onder: bouwplan dat dateert omstreeks 1800. Bij beide plannen valt meteen op dat de rooilijn van het gebouw gelijk loopt met het naastgelegen bouwvolume, het Enghienhuis in tegenstelling met het gebouw uit 1872.	28
Figuur 15: Spoorfoto van fundering 1002 (links) en poer 1023 (rechts).	29
Figuur 16: Links: foto van de opbouw van fundering 1002 met spaarboog (rode pijl); Rechts: opbouw van poer 1025 met aanzet van muur 1026 (rode pijl).	29
Figuur 17: Overzichtsfoto van het oostelijke deel van werkput 1 met aanduiding van de verschillende sporen uit Fase B.	30
Figuur 18: Links: detailfoto's van sporen 1003/1004 en 1005; rechts: detailfoto van spoor 1006 en 1007.	30
Figuur 19: Linksboven: detailfoto van spoor 1008; rechtsboven: detailfoto van sporen 1009 en 1010; onder: detailfoto van sporen 1011 en 1012.	31
Figuur 20: Kaart van Hondius (1641) met aanduiding van het Enghienhuis (groene pijl) en de kleinere huizen ter hoogte van het plangebied (rode pijl).....	32
Figuur 21: Detailfoto's van fundering 1019.	34
Figuur 22: Detailfoto's van fundering 1020/1021.	35
Figuur 23: Detailfoto's van sporen 1013 (linksboven), 1017/1018 (rechtsboven) en 1016 (onder).	36
Figuur 24: Afgraven van het binnenplein tot vlak 1.	53
Figuur 25: Uitgraven van de sleuven tbhv nutsleidingen.	54
Figuur 26: Spoor 2013 (vloer)	57
Figuur 27: Spoor 2008 (muur) 2010 (dorpel) en 2013 (vloer)	57
Figuur 28: Sporen 2008 (muur) en 2009 (aanzet gewelf)	58
Figuur 29: Detail spoor 2009 (aanzet gewelf)	58
Figuur 30: Spoor 2014, opening naar een ondergrondse ruimte, op het tweede vlak van de werkput	59
Figuur 31: Aanleg vlak 2 ter hoogte van infiltratiekranten.	60
Figuur 32: Spoor 2020 met schouw fundering tijdens aanvankelijk aanleggen van het vlak	60
Figuur 33: Sporen 2020 (muur) 2021 (hardvloer) en spoor 2022 (vloer) komen tevoorschijn tijdens opkuisen/verdiepen van vlak 2.	61
Figuur 34: Uitsnede panoramisch zicht van Gent (1534) met aanduiding van de kleinere gebouwen waarvan mogelijks resten aangetroffen werden	62

9.2 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal; 1:1; 24/01/2023)	2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (digitaal; 1:1; 24/01/2023)	2
Plan 3: : Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) met waterwegen (digitaal; 1:1; 09.06.2022)	8
Plan 4: Detail van het plangebied Poortgebouw (blauw) op het DHM (digitaal; 1:1; 10.06.2022)	8
Plan 5: DHM met aanduiding plangebied Poortgebouw (paars) en omwalling/hoofdwegen portus Gandavum (digitaal; 1:1; 21.06.2022)	11
Plan 6: Plangebied Poortgebouw (paars) met aanduiding voorgaande bebouwing op GRB-kadasterkaart (digitaal; 1:250; 21.06.2022)	12
Plan 7: Plangebied Poortgebouw (groen) met aanduiding verschillende bouwfases bisschoppelijk seminarie op GRB-kadasterkaart (digitaal; 1:250; 21.06.2022)	13
Plan 8: Plangebied Scharniergebouw (rood) en omgeving op de CAI-kaart (digitaal; 1:1; 10.06.2022)	17
Plan 9: Projectie van de funderingen uit Fase A (spoor 1001) op het bouwplan uit 1931.	26
Plan 10: Projectie van de structuren uit Fase B op het bouwplan uit ca. 1800.	32
Plan 11: Sporenkaart van de structuren uit Fase A (groen) met aanduiding van de (minimaal) twee aparte gebouwen in deze fase (oranje).	37
Plan 12: Projectie van de fundering aangetroffen bij het onderzoek van de stad Gent in de kapittelstraat (blauw) ten opzichte van de allesporenkaart van de opgraving.	38
Plan 13: Werkputtenplan archeologische begeleiding binnenplein.	52
Plan 14: Uitsnede grondplan vlak 1	55
Plan 15: Uitsnede grondplan vlak 2	56
Plan 16: Uitsnede grondplan met spoor 2009: kelderstructuur en extrapolatie	58

9.3 Tabellenlijst

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	16
Tabel 2: Geraadpleegde interne BAAC-specialisten	40
Tabel 3: Assessmenttabel aardewerk	43
Tabel 4: Oplijsting en motivatie voor deselectie van de vondsten	45

10 Bibliografie

- AGIV, 2023a. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2023b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootschalig Referentiebestand (GRB). Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2022a. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootschalig Referentiebestand (GRB). Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2022b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- ARCHIPL ARCHITECTEN cvba, 2015. *Beheersplan bisschoppelijk seminarie Gent*, Gent.
- BILLEMONT, J., TERRY, B. & VANOVERBEKE, R., 2013. *Archeologische opgraving Gent, Sint-Michielsstraat. BAAC Vlaanderen Rapport 1230*,
- BONCQUET, T., 2014. *Archeologisch onderzoek bisschoppelijk seminarie fase 2 (Gent)*, Sijsle.
- CAI, 2023. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.
- CALLEBAUT, D., 1994. Résidences fortifiées et centres administratifs dans la vallée de l'Escaut (IXe-XIe siècle). In F. DEMOLON, P., GALINE, H. & VERHAEGHE, ed. *Archéologie des villes dans le Nord-Ouest de l'Europe (VIIe-XIIIe siècle), Actes du IVe Congrès International d'Archéologie Médiévale, Douai 1991*. Douai, pp. 93–112.
- CAPITEYN, A., CHARLES, L. & LALEMAN, M.C., 2007. *Historische atlas van Gent*, Amsterdam.
- D'HOKER, T., 2012. *Het oud bisschoppelijk seminarie te Gent. Een antwoord op de vragen binnen het lopende restauratieproject*. Universiteit Antwerpen.
- DEBONNE, V., 2019. *Gent, site Oude Schaapsmarkt. Muurfragment uit de 13de eeuw*, Brussel.
- HEINS, A. et al., 1904. *Le Grand Plan De Gand Par Sanderus Et Hondius 1641*.
- KERKNET, 2022. Sint-Baafskapittel. Available at: <https://www.kerknet.be/bisdom-gent/artikel/sint-baafskapittel>.
- LALEMAN, M.C. & RAVESCHOT, P., 1991. Inleiding tot de studie van de woonhuizen in Gent, periode 1100-1300, de kelders. *Verhandelingen van de Koninklijke academie voor wetenschappen, letteren en schone kunsten van België*, 53(54).
- LALEMAN, M.C. & STOOPS, G., 2008. Baksteengebruik in Vlaamse steden: Gent in de Middeleeuwen. In *Jaarboek Abdijmuseum Ten Duinen 1138. Novi Monasterii*. Koksijde, pp. 163–183.
- LALEMAN, M.C. & VERMEIREN, G., 2010. Ruimte en bebouwing in het centrum van het middeleeuws Gent. *Handelingen der maatschappij voor geschiedenis en oudheidkunde te Gent*, 64, pp.3–56.
- DE MEULEMEESTER, J., 1999. Archeologie van de Middeleeuwen. In *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente?*. Gent, pp. 349–450.

- RAVESCHOT, P., 1990. Een eerste archeologisch onderzoek naar een middeleeuwse gracht in Gent. *Stadsarcheologie, Bodem en Monument in Gent*, 14(4), pp.12–20.
- ROEGIERS, J., 1997. *Oprichting en beginjaren van het bisschoppelijk seminarie te Gent (1569-1623)*, Brussel.
- RUBEN WILLAERT BVBA, Archeologisch onderzoek in en rond de Sint-Baafskathedraal te Gent. *Nieuwsbrief*, (3).
- DE SMIDT, F., 1962. *De kathedraal te Gent: archeologische studie*,
- TYS, D., 2017. Macht, nederzetting en landschap in vroegmiddeleeuws Gent. In A. DE GROOTE, K. & ERVYNCK, ed. *Gentse Geschiedenissen ofte Nieuwe Historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent*. Gent, pp. 35–44.
- VANOVERBEKE, R., 2022. *BAAC Vlaanderen rapport 2067: Twee nieuwe Stenen voor Gent. Eindverslag: Gent, Oude Schaapmarkt - Houtbriel*, Gent.
- VANOVERBEKE, R. et al., 2016. *Van blekerij tot spinnerij. Archeologisch onderzoek aan de Burgstraat-Perkamentstraat te Gent, BAAC Vlaanderen rapport 100*, Gent.
- VERHULST, A., 1993. Ontstaan en vroegste geschiedenis van Gent: stand van het onderzoek. *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, (47), pp.15–27.
- VERHULST, A., 1992. *Rural and Urban Aspects of Early Medieval Northwest Europe*, Routledge.
- VERMEIREN, G. et al., 2015. Kapittelstraat. *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, 2(7), pp.29–38.
- VERMEIREN, G., BRU, M.-A. & STEURBAUT, P., 2017. Langs Gentse wegen ... Een kijk op de vroegstedelijke ontwikkeling. In A. DE GROOTE, K. & ERVYNCK, ed. *Gentse Geschiedenissen Ofte, Nieuwe Historiën Uit De Oudheid Der Stad En Illustere Plaatsen Omtrent Gent*. Gent, pp. 7–22.

11 Bijlagen

11.1 Allesporenkaart

11.2 Faseringskaart

11.3 Sporenlijst

11.4 Vondstenlijst

11.5 Fotolijst

11.6 Bijzondere Voorwaarden

11.7 Plan van Aanpak